

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neven Polajnar

**Modernizacija oboroženih sil Ruske federacije v okviru reform Vladimirja
Putina kot odgovor na sodobne varnostne izzive**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neven Polajnar

Mentor: izr. prof. dr. Uroš Svete

**Modernizacija oboroženih sil Ruske federacije v okviru reform Vladimirja
Putina kot odgovor na sodobne varnostne izzive**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

Modernizacija oboroženih sil Ruske federacije v okviru reform Vladimirja Putina kot odgovor na sodobne varnostne izzive

Sovjetska Rdeča armada je predstavljala najmočnejšo vojaško strukturo v zgodovini človeštva. Z razpadom sovjetskega socializma pa se je tudi ta ogromni vojaški sistem znašel v težavah. Poleg spremenjenih družbenih in političnih razmer v državi so se spremenile tudi mednarodne in globalne razmere ter skupaj z njimi viri ogrožanja nacionalne in mednarodne varnosti. Ruska federacija je uspela politične in ekonomske razmere stabilizirati v prvem desetletju po spremembi ekonomske in politične ureditve, vojaške strukture pa so ostale bolj ali manj enake tistim iz časa hladne vojne. Težišče ogrožanja nacionalne varnosti se je s potencialnega vseobsežnega spopada strateškega značaja med Vzhodom in Zahodom premaknilo k asimetričnim in nekonvencionalnim virom ogrožanja. Kljub temu, da se je od nastanka neodvisne države ta soočila z več oboroženimi konflikti, med katere sodi Jelcinov spopad z Dumo leta 1993 in dve čečenski vojni, pa je kot ključni sprožilec reform služil šele rusko-gruzijski spopad leta 2008. Istega leta ruski obrambni minister Serdjukov prične vseobsežno reformo ruskih oboroženih sil, za katero mnogi menijo, da je najbolj temeljita reforma na tem področju od formiranja Rdeče armade leta 1918. Reforma je obsegala organizacijske in strukturne spremembe, spremembe vojaških formacij, spremembe v poveljevanju, spremembe v usposabljanju in popolnitvi ter načrt in strategijo modernizacije orožij, oborožitvenih sistemov ter opreme oboroženih sil.

Ključne besede: Ruska federacija, modernizacija in reforma oboroženih sil, ogrožanje nacionalne varnosti, asimetrično in nekonvencionalno vojskovanje.

Modernisation of the Armed Forces of the Russian Federation in the Context of Vladimir Putin's Reforms as an Answer to Modern Security Issues

The Soviet Red Army was once considered as the mightiest military organisation in the history of mankind. But even this colossal military system wasn't immune to the breakup of Soviet socialism. The social and political conditions changed not only within the country, but internationally and globally as well, bringing new threats to both national and international security. The Russian Federation managed to stabilise its political and economic environment during the first decade of the new political and economic regulation, while its military structures remained more or less identical to those of the Cold War era. The principal threat to national security shifted from a potential all-out strategic conflict between the East and West towards asymmetric and unconventional threats. Even though the state faced multiple armed conflicts since its independency (e.g. Yeltsin's conflict with Duma in 1993 and the two Chechen Wars), the reforms were only triggered by the Russo-Georgian armed conflict in 2008. The Russian Defence Minister, Serdyukov, initiated a complete reform of the Russian Armed Forces in the same year, believed by many as the most thorough reform in this since the formation of the Red Army in 1918. The reform included organisational and structural changes, adjustments in military formations and command, different training and improvement methods, and a strategic plan to modernise armament, weapon systems and the equipment of armed forces.

Key words: Russian Federation, modernisation and reform of armed forces, national security threats, asymmetric and unconventional warfare.

KAZALO

1	UVOD	6
2	METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1	Predmet raziskave	9
2.2	Hipoteze	10
2.3	Uporabljene metode	10
3	TEMELJNI POJMI	12
3.1	Ruska federacija	12
3.2	Politična moč, država in vladar	12
3.3	Oborožene sile Ruske federacije	14
4	OBOROŽENE SILE V ČASU RAZPADA SOVJETSKE ZVEZE IN RUSKE TRANZICIJE	16
4.1	Dediščina oboroženih sil Sovjetske zveze in kontekst hladne vojne	16
4.2	Oborožene sile Ruske federacije v času tranzicije in prvi zametki reform	19
5	KONSOLIDACIJA MOČI RUSKE DRŽAVE IN MODERNIZACIJA NJENIH OBOROŽENIH SIL	22
5.1	Koncentracija državne oblasti in prestrukturiranja v vrhu obrambnih struktur	22
5.2	Doktrinarne opredelitve ter ostala ključna in neposredna izhodišča reform	24
5.3	Pričetek vseobsežne reforme oboroženih sil leta 2008	29
6	USPEŠNOST REFORM IN ODRAZ REZULTATOV V MEDNARODNEM STRATEŠKEM OKOLJU	37
7	ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	42
8	LITERATURA	44

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Spremembe doktrinalnih dokumentov v prvem desetletju obstoja samostojne in neodvisne države	21
Tabela 5.1: Oborožene sile in strukture v Ruski federaciji skupaj z nekaterimi organizacijskimi spremembami leta 2004 in 2005	29
Tabela 5.2: Bojna pripravljenost oboroženih sil Ruske federacije neposredno pred pričetkom reform 2008	31
Tabela 5.3: Načrt obsega zmanjšanja in sprememb števila častnikov v oboroženih silah Ruske federacije leta 2012	34

1 UVOD

Ruska federacija predstavlja geografsko največjo državo na svetu in se razteza preko devetih časovnih pasov (Shoemaker 2006, viii). Tudi to je eden izmed ključnih razlogov, da so znotraj različnih oblik vladavin (carskega fevdalizma, sovjetskega socializma in liberalne-demokracije¹) ruske oborožene sile vedno igrale pomembno vlogo. Njeno ozemlje je bilo skozi zgodovino velikokrat predmet poskusa različnih okupacij, verjetno tudi zaradi geografskega dejavnika, saj so njene različne oblastne strukture nadzorovale širok geografski prostor (in posledično s tem tudi velik naravni potencial). Če se dotaknemo le najbolj pomembnih, lahko izpostavimo invazije Mongolov, vdor Napoleona in Hitlerja². Poleg tega pa je imela v različnih obdobjih tudi sama imperialistične težnje, njihova realnost pa je bila odvisna od same notranje konsolidacije moči njenih državnih in oblastnih struktur in vladarjev (npr. Peter Veliki, Josip Stalin, Leonid Brežnjev).

Josip Stalin je ob mobilizaciji enormnih človeških in materialnih virov vzpostavil temelje za izgraditev največje armade v zgodovini človeštva (Keep 2005; Thompson 2008, 244), ki pa se je skupaj s krizo sovjetskega socializma tudi sama znašla v krizi v osemdesetih letih dvajsetega stoletja. Različni družbeni in politični dejavniki so vodili v razpad Sovjetske zveze in razpad dobršnega dela njenih oboroženih sil (Stone 2006, 236–237). Večji del je sicer pripadel njenih pravni naslednici Ruski federaciji (Ferfila 2015, 244), vendar pa so ob menjavi družbenega in političnega konteksta ter političnega in ekonomskega sistema tudi njene oborožene sile postale toge, zastarele in neustrezne za odzivanje na moderne vire ogrožanja. Ob dodatni ekonomski in politični krizi v času ruske tranzicije v devetdesetih letih so postale neuspešne tudi pri odzivanju na notranje varnostne izzive, kot je bila na primer prva vojna v Čečeniji (Thompson 2008, 353–355). Nezmožnost konsolidacije države in njene

¹ Nekateri avtorji (Fortescue 2010, 187) ruski politični sistem imenujejo tudi sistem *državne patronaže*, aktualna zahodna politika pa mu za svoje politične namene rada pripisuje tudi elemente avtoritarizma. Za relevantnost na primeru Ruske federacije sta oba pojma potrebna bolj podrobne politološke analize z vključitvijo zelo širokega spektra dejavnikov.

² V času druge svetovne vojne je Sovjetska zveza igrala pomembno vlogo v boju proti nacističnim in fašističnim režimom pod vodstvom nacistične Nemčije. 22. junija 1941 je slednja izvedla invazijo na Sovjetsko zvezo z največjo in najbolje opremljeno armado v vsej zgodovini človeštva do tedaj. Sestavljalo jo je 3.000.000 nemških vojakov ob podpori dodanih 600.000 vojakov, večinoma iz Italije, Španije, Romunije, Madžarske in Slovaške. Sovjetska zveza proti takšni vojaški moči sprva ni uspela sestaviti uspešne obrambe, zato je okupatorska armada prispela v neposredno bližino glavnega mesta. Vsega skupaj so bile nemške sile od Moskve oddaljene le 33 km, hkrati pa so skoraj obkolile Leningrad. V zadnjem trenutku so iz Sibirije prispele sveže sibirske divizije, ki so ob uspešnem vodstvu, dobri protioklepni oborožitvi in hudemu mrazu zaustavile nemške sile in jih potisnile stran od glavnega mesta. Februarja 1943 je v Stalingradu kapitulirala celotna nemška 6. armada, ki je sprva štela 330.000 mož. Ta bitka pa velja tudi za najpomembnejši preobrat druge svetovne vojne. Rdeča armada je spomladi 1945 zavzela Berlin, center in srce nacistične Nemčije (Prunk 2008, 413–417)

politične moči pa je vodila v skoraj popolno ignoriranje ruskih stališč tudi v mednarodnem prostoru pri reševanju pomembnih mednarodnih vprašanj.

Leta 1999 je na mestu predsednika vlade nastopil Vladimir Putin, ki se je takoj odzval na varnostne izzive v Čečeniji, kjer je z vojaško intervencijo oziroma tako imenovano drugo čečensko vojno v tem delu države zopet vzpostavil rusko oblast. Leta 2000 je prevzel tudi mesto predsednika države in izvedel vrsto reform v smeri konsolidacije države (Shoemaker 2006, 85). Kljub uspehom na ekonomskem in drugih področjih pa so oborožene sile ostajale brez bistvenih sprememb vse do leta 2008, ko so se pričele vseobsežne reforme tudi na tem področju. Kljub temu, da so bile od razpada Sovjetske zveze v Ruski federaciji sprejete različne vojaške doktrine in obrambne strategije, pa so se reforme, ki jih nekateri označujejo kot največje reforme oboroženih sil vse od formiranja Rdeče armade, pričele šele po končanem konfliktu med Gruzijo in Rusko federacijo (Barbanov in drugi 2012, 3). Reforme so obsegale vse, od struktur in oblikovanja vojaških enot, do preoblikovanja poveljstev in vojaških okrožij, vojaških formacij, vojaškega urjenja, usposabljanja in izobraževanja ter seveda reformo vojaške industrije in modernizacijo orožij, oborožitvenih sistemov ter vojaške opreme (Rukšin 2012). Omenjeni konflikt je služil kot dodatni sprožilec pričetka, saj temeljite reforme oboroženih sil vedno izhajajo iz dejanskih ali potencialnih težav in virov ogrožanja, ki so lahko notranje-državnega ali pa mednarodnega oziroma geopolitičnega značaja (Barbanov 2010, 5–6)

Vseobsegajoča reforma oboroženih sil je tako v prvem planu predstavljala temeljite organizacijske in strukturne spremembe. Namesto enormne vojaške organizacije, ki je bila namenjena za primer globalnega konflikta med Vzhodom in Zahodom, so se obrambne strukture Ruske federacije prestrukturirale v moderno, visoko odzivno in fleksibilno vojaško strukturo. Kot takšna pa se lahko za posredovanje v lokalnih in regionalnih konfliktih hitro mobilizira. Kar se tiče vojaških formacij so bile okorne divizije nadomeščene z manjšimi in bolj fleksibilnimi brigadami. Pomembna sprememba pa se je konec leta 2010 zgodila tudi na področju vojaškega poveljevanja, ko so bili oblikovani štirje temeljni poveljniški centri, ki imajo absolutno pristojnost na posameznih geografskih področjih znotraj države, z izjemo strateških raketnih enot (Klein in Pester 2014, 1–2). Ključne spremembe so se zgodile tudi na področju sestave oboroženih sil, kjer je bilo bistveno znižano število častnikov. Hkrati pa se je pričela transformacija naborniškega sistema popolnitve v profesionalni sistem popolnitve. Dvignila se je tudi kvaliteta usposabljanja na vseh nivojih (Barbanov in drugi 2011, 15–17).

Pomemben element reforme predstavlja tudi modernizacija orožij, oborožitvenih sistemov in vojaške opreme, ki je bila načrtovana v obliki več strategij oziroma programov, med katerimi sta najpomembnejši GPV-20 in GPV-25. Programa predvidevata modernizacijo oborožitve in opreme med 70 in 100 odstotki do leta 2020 oziroma 2025. Pri tem pa je vključena tako konvencionalna kot tudi nekonvencionalna oborožitev (Malmlof in drugi 2013, 121). Ne gre namreč pozabiti, da Ruska federacija poseduje vsaj polovico vsega arzenala jedrskih bojnih glav na svetu. Pri aktualni modernizaciji pa gre predvsem za nove in naprednejše tehnike prenosa jedrskih bojnih glav na različne potencialne nasprotnikove cilje (npr. medcelinske balistične rakete *Bulava* in različne verzije sistema *Topol M*) (Carlsson in drugi 2013, 32). Hkrati pa je bila velika pozornost posvečena tudi razvoju protiraketnih sistemov (npr. *S-500*) in sistemov nadzora ter zgodnjega obveščanja o morebitnih pretečih nevarnostih (npr. sistem »Oko«). Poleg tega pa modernizacija obsega tudi očitne spremembe na področju konvencionalnih sil, kjer gre med drugim na primer za modernizacijo oklepnih sistemov (npr. tank *T-14 Armata* in različne variacije oborožitvenih sistemov na isti platformi) (Pleasant 2015), razvoj manj vidnih letal (npr. *Su-50 PAK-FA* in *PAK-DA*) (RT 2015, 25. maj), ter razvoju strateških jedrskih podmornic (npr. razred *Borei*), oboroženih z že omenjenimi medcelinskimi balističnimi raketami *Bulava*.

Konsolidacija moči Ruske federacije skupaj s konsolidacijo in modernizacijo njenih oboroženih sil postaja vse pomembnejša zaradi aktualnih mednarodnih političnih razmer in dogodkov na vzhodu Evrope oziroma bolj točno na vzhodu Ukrajine. Razmere vodijo v ponovno zaostrovanje odnosov med Zahodom in Rusko federacijo, kar nekateri imenujejo celo začetek nove hladne vojne (Conley 2015, 28). Ne glede na to, ali je takšno pojmovanje pravilno ali ne, pa se moramo zavedati, da gre danes za popolnoma drugačen kontekst, kot je šlo v času tradicionalnega razdora med Zahodom in Sovjetsko zvezo, kjer je bilo ključno vprašanje ideologije. Viri ogrožanja, s katerimi se svet sooča danes, so popolnoma drugačne narave, pri tem pa vse večjo vlogo igrajo nekonvencionalni in asimetrični viri ogrožanja. Poleg tega pa nove tehnologije morebitnim oboroženim spopadom dajejo popolnoma nove dimenzije, mnogi izmed njih pa so neposredno nezaznavni. Pri vsem tem pa ne gre pozabiti omeniti tudi vzpona popolnoma novih globalnih akterjev, ki postajajo velesile tako v ekonomskem kot tudi v vojaškem pogledu, kjer gre izpostaviti vsaj Kitajsko in Indijo (Badkar 2011). Vse to govori o tem, da se bodo morale tako posamezne države kot tudi celotna mednarodna skupnost soočati s popolnoma novimi dimenzijami in oblikami groženj nacionalni, lokalni, regionalni in globalni varnosti.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Predmet raziskave

Temeljni izhodiščni cilj diplomskega dela je analizirati in predstaviti reforme in modernizacijo oboroženih sil Ruske federacije, ki so sledili konsolidaciji moči države s prevzemom oblasti s strani tudi trenutnega predsednika države Vladimirja Putina. Pri tem pa bomo omenjene reforme in modernizacijo po najboljših močeh umestili tudi v politični kontekst in ostale bistvene družbene kontekste, ki so za razumevanje omenjenih procesov pomembni in hkrati tudi njihov neločljivi del.

Razpad sovjetske zveze se je odrazil na vseh družbenih področjih samostojne ruske države, upad državne moči in oblasti pa so v veliki, če ne kar največji meri, čutile tudi oborožene sile Ruske federacije. Kljub temu, da se je vodstvo države že od samega začetka samostojnosti dobro zavedalo problema in nujnosti reform oboroženih sil, pa razen različnih doktrinarnih sprememb (Blank 2011, 14) dejanskega in realnega resnega napredka ni bilo. Na resnost razmer je več kot očitno kazala tudi nezmožnost obvladovanja razmer na severnem Kavkazu in poraz ruske vojske v prvi čečenski vojni. Pri tem je Ruska federacija uspela povrniti nadzor nad omenjenim področjem šele z drugo čečensko vojno, kar se je odrazilo tudi v široki podpori reformam s strani javnosti.

Namen diplomskega dela je najprej jasno predstaviti sovjetsko tradicijo in družbeno-politični kontekst, ki je na neki način predstavljal le še razmeroma klavrno zapuščino ob razpadu Sovjetske zveze (Barany 2007, 45–46). V nadaljevanju sledi analiza in predstavitev razmer v času ruske tranzicije ter družbene in politične liberalizacije v času devetdesetih let in neuspešne poizkuse reformiranja in modernizacije oboroženih sil, skupaj z umestitvijo in predstavitvijo najpomembnejših političnih in obrambno-varnostnih dogodkov.

Bistvena pozornost pa bo namenjena konsolidaciji moči države s prevzemom oblasti s strani aktualnega predsednika Vladimirja Putina, kar se je primarno odrazilo v krepitvi ruske države, gospodarski rasti in posledično vrsti institucionalnih in strukturnih reform, ki so končno vodile tudi v pričetek vseobsežne in temeljite reforme oboroženih sil; ki se je pričela leta 2008 in traja še danes. Tu bomo predstavili najpomembnejšo doktrinarno in zakonodajno osnovo ter ključne strukturne in organizacijske spremembe, skupaj z vseobsežno reformo oboroženih sil in obrambne industrije kot enega izmed njenih ključnih elementov.

2.2 Hipoteze

Skozi diplomsko delo bomo verificirali dve izhodiščni hipotezi, ki se nanašata na obrambno in varnostno področje ter na modernizacijo oboroženih sil Ruske federacije. Oborožene sile, ki jih je slednja nasledila od svoje predhodnice Sovjetske zveze, so bile toge, zastarele in neustrezne za odzivanje na moderne obrambne in varnostne izzive, kar bomo analizirali skozi verifikacijo prve hipoteze.

Hipoteza 1: Bistveni element odzivanja na sodobne varnostne izzive in aktualne vire ogrožanja varnosti z gledišča ruskih oboroženih sil predstavlja notranja konsolidacija državne moči in njene oblasti, izražena skozi strukturne spremembe in posodobitev oborožitvenih sistemov ter orožij.

Velik in pomemben del ruskih oboroženih sil poleg konvencionalne oborožitve predstavlja tudi njena nekonvencionalna oborožitev. Zato bomo v drugi hipotezi analizirali vlogo nekonvencionalne oborožitve v globalni in regionalni obrambni in varnostni dimenziji.

Hipoteza 2: Nekonvencionalne oblike vojskovanja in nekonvencionalna oborožitev ostajata največja strateška prednost Ruske federacije in garant odvratanja morebitne agresije nanjo.

Skozi diplomsko delo bomo čim bolj temeljito soočili različne argumente, preko katerih bomo v zaključnem delu obe izpostavljeni hipotezi tudi ustrezno verificirali.

2.3 Uporabljene metode

V diplomskem delu bo obravnavana družbena in politična problematika z obramboslovnim raziskovalnim pristopom in perspektivami. To pomeni, da bo delo združevalo družbene, politične in ekonomske elemente, ki bodo predstavljeni in analizirani skozi vprašanja, teme in izzive obramboslovnega značaja. Z izzivi, ki bodo v delu obravnavani, se je Ruska federacija srečevala v preteklosti in se bo srečevala tudi v prihodnosti. Glede na to, da gre za eno izmed pomembnih velesil, pa ta vprašanja zadevajo tudi celotno mednarodno skupnost. Kljub temu, da je obramboslovna misel osrednja nit celotnega dela, pa se je potrebno zavedati političnega, ekonomskega, zgodovinskega in drugih kontekstov, zato bo ena izmed glavnih uporabljenih raziskovalnih metod pri raziskovanju komparativna metoda. Metoda ponuja skupaj z novimi političnimi idejami in pristopi tudi pomembne možnosti za učenje in razumevanje različnih političnih idej in perspektiv ter ostalih pomembnih elementov (Marsh in Stoker 2010, 285).

Za razumevanje družbenih in političnih fenomenov je bistveno tudi razumevanje družbenih in političnih diskurzov. Ko govorimo o obrambnih reformah, moramo razumeti tudi njihovo vpetost v različne družbene, politične in ekonomske diskurze, prav tako pa moramo razumeti tudi zgodovinske predpostavke in osnove ter vlogo posamezne politične kulture. Za lažje raziskovanje in razumevanje vsega naštetega bomo uporabili diskurzivno analizo (Somekh in Lewin 2005, 164).

Večina analiz bo temeljila na znanstvenem gradivu in literaturi v knjižni obliki ter na raznih sprejetih strategijah, resolucijah in doktrinah. Med takšno knjižno gradivo sodijo na primer znanstvena dela različnih priznanih mednarodnih avtorjev – poleg zahodnih del bomo uporabili tudi ruske vire, kar bo še dodatno prispevalo k večji verodostojnosti in bolj relevantni analizi. Po obliki pa so to monografije, učbeniki, zborniki, članki znanstvenih revij in podobno, ki so sistematično navedeni v zadnjem delu med literaturo. Poleg tega pa se delo navezuje na veliko dogodkov, ki so časovno vpeti v sedanost oziroma so časovno zelo aktualni, kot na primer dogodki na vzhodu Ukrajine, pri čemer bomo morali uporabiti metodo zbiranja in analize internetnih virov (Payne in Payne 2004, 120).

Ker so poleg naštetega pomemben element za pričetek modernizacije oboroženih sil Ruske federacije tudi nekateri zelo konkretni vojaški in politični primeri in dogodki, bomo za podkrepitev raziskovanja uporabili tudi metodo študije primerov (Somekh in Lewin 2005, 33). Kot bo iz nadaljnega razvidno, so reformam poleg že omenjenih družbenih, političnih, ekonomskih in ostalih silnic, botrovali tudi določeni dogodki, med katerimi lahko izpostavimo samo najbolj očitne: razpad Sovjetske zveze, obe vojni v Čečeniji ter ostali konflikti, povezani s Severnim Kavkazom, vojaški konflikt v Gruziji, aktualni dogodki v Ukrajini in podobno.

Ker je o temeljitih reformah oboroženih sil težko govoriti brez nazornega prikaza številskih podatkov in ustreznih statistik, bomo v delu pri posameznih temah uporabili tudi metodo analize statistik (Payne in Payne 2004, 161). Ta metoda je posebej primerna, ko govorimo o prestrukturiranju obrambnih struktur in prikazu dejanskega obsega posamezne izmed njih. Poleg tega pa bo metoda dobrodošla tudi pri analiziranju oborožitev in vojaških zvrsti. Prav tako pa je ta metoda bistvena tudi pri analizi in projekciji zastavljenih dolgoročnih in kratkoročnih ciljev.

3 TEMELJNI POJMI

3.1 Ruska federacija

Ruska federacija je postala neodvisna država decembra 1991, pri tem pa ji je bil priznan tudi status naslednice Sovjetske zveze. Hkrati je postala tudi stalna članica Varnostnega sveta Organizacije združenih narodov (Ferfila 2015, 244). Geografsko predstavlja največjo državo na svetu in se razprostira preko 9.200 km. Njen teritorij sega vse od Kaliningrada, ki je najbolj zahodna točka, preko Urala in Sibirije do Kamčatke, ki je njena najbolj vzhodna točka. Država pokriva 17.075.200 kvadratnih kilometrov zemeljske površine. V njej živi 142,8 milijonov prebivalcev, od tega v glavnem mestu Moskvi okoli 9 milijonov. Glede na njeno geografsko velikost je strateško pomembnega značaja omeniti tudi njene sosedje, ki jih bomo našteali v obratni smeri urinega kazalca. To so Norveška, Finska, Estonija, Latvija, Belorusija, Ukrajina, Gruzija, Azerbajdžan, Kazahstan, Mongolija, Kitajska, Severna Koreja in Japonska. Že omenjena najbolj zahodna enklava Kaliningrad pa meji na Litvo na severu in vzhodu ter na Poljsko na jugu. Država je predstavljala vse do 7. novembra 1917 jedro ruskega carstva oziroma imperija, znotraj Sovjetske zveze pod imenom Ruska sovjetska federativna socialistična republika pa je obstajala med leti 1922 in 1991. Po razglasitvi samostojnosti in razpadu Sovjetske zveze je njen uradni naziv Ruska federacija, kar tudi zgovorno kaže na njeno federalno strukturo. Dan državnosti predstavlja 12. junij. Državna zastava je enako kot v času ruskega carskega imperija sestavljena iz treh slovanskih barv – bele, modre in rdeče z dvoglavim orlom na sredini. Uradna državna valuta je ruski rubelj (Shoemaker 2006, viii–1).

3.2 Politična moč, država in vladar

Naj se torej bežno dotaknemo tudi osnovnih politoloških pojmov in kategorij, ki bogatijo razumevanje družbeno-političnih procesov, v katere so vpete tudi same reforme kot njihov rezultat. Razumevanje osrednje teme diplomskega dela bi bilo nepopolno brez razumevanja vloge politične moči in moči države kot osrednjega in temeljnega dejavnika pri obravnavanem procesu. Held (1989, 57–58) tako povzema Maxa Webera in pravi, da je politična moč zmožnost posameznika oziroma skupine posameznikov implicirati svojo lastno voljo v odnosu do drugih članov družbe. Prav tako pa isti avtor navaja tudi Dahla, ki pravi, da

moč³ pomeni razmerje, v katerem subjekt A doseže, da subjekt B stori nekaj, česar sicer sam po svoji volji ne bi.

Temeljne funkcije države lahko povzamemo in združimo v štiri osnovne skupine. Prva izmed njih je **funkcija uravnavanja** in je razumljena kot uravnavanje družbenega dogajanja in oblikovanje družbenega vedenja. Druga je **funkcija črpanja različnih virov** skupaj z izvajanjem nadzora nad njimi. Pri tem pa virov ne gre razumeti le kot materialnih virov. Tudi služenje vojaškega roka in dajanje ekspertnih znanj namreč sodi med vire, nad katerimi država ima in izvaja svoj nadzor. Tretja je **izvajanje funkcije prisile**, ki je bila podrobneje že opredeljena pri razlagi pojma politične in državne moči. Četrta pomembna funkcija države pa je **državni program oziroma agenda**, v kateri so interesi ljudstva lahko zastopani v različni meri, kar je tudi pomemben dejavnik opredelitve in razumevanja posameznega političnega sistema (Ferfila 2008, 12–13). Država ima torej moč in oblast, da bistveno vpliva na vse okoliščine in razmere človekovega življenja v določenem časovnem obdobju na prostoru, kjer ima sama oblast – vse od človekovega rojstva do njegove smrti (Held 1989, 11).

Vladar oziroma vodja je politični fenomen, ki v politični misli tvori različna stališča političnih teoretikov, mislecev in filozofov. Prva struja razume vladarja kot posameznika, ki navdihuje in mobilizira množice ljudi in človeških ter materialnih resursov za doseganje zastavljenih ciljev, ki pa so lahko različnih vrst. Pri takšnem razumevanju je bistveno, da se posamezniku pripisuje velika moč vpliva na tok zgodovine. Druga struja pa razume vladarja le kot projekcijo oziroma sintezo večjih političnih sil, preko katerega se le izraža njihova moč in volja (Shields 2002, 6–7).

Aktualni predsednik Ruske federacije je Vladimir Vladimirovič Putin. Putin je do leta 1996 nastopal v službi župana Sankt Peterburga, Anatolija Sobčaka, skupaj z njim pa je svojo funkcijo tudi zapustil. Leta 1997 je doktoriral iz ekonomije na temo Vloge rudnih bogastev v ruskem gospodarstvu. Pri tem je osrednja teza njegove doktorske disertacije poudarjala ključno vlogo ruskih naravnih bogastev za prihodnost in strateški razvoj države, ki jih je ocenjeval na okoli 28 trilijonov ameriških dolarjev (Ferfila 2015, 2008). Vse dokler ni bil avgusta 1998 s strani Borisa Jelcina imenovan ne mesto šefa Federalne varnostne službe

³ Della Porta (2003, 12) vire moči deli na **silo**, s katero je mogoče nadzorovati človekovo gibanje in njegove telesne funkcije in zaznavanja, tu pa so bistveni dejavniki človekovo dobro ali slabo počutje, bolečina in smrt; **proizvodnja in nadzor nad sredstvi, orodji in tehnologijami** za namen telesnega nasilja; **proizvodnja in nadzor idej**, kar predstavlja vzorce in omejevanje človekovega vedenja in obnašanja ter razumevanja in izražanja – sem sodi politična in hkrati tudi ideološka moč ter gospodarska moč.

(FSB), je bilo o njem v javnosti znano dokaj malo. Poleg tega je bil marca 1999 imenovan tudi na mesto sekretarja varnostnega sveta Ruske federacije (Shoemaker 2006, 351).

Na mestu predsednika vlade je prvič nastopil leta 1999, enormno priljubljenost v očeh ljudi in široko podporo javnosti pa je pridobil že v samem začetku mandata s potezami v okviru druge čečenske vojne, ki je nastala kot odziv na varnostne razmere na severnem Kavkazu in na teroristične napade v Moskvi istega leta. V vlogi predsednika države je prvič nastopil spomladi leta 2000 po tem, ko je konec leta 1999 njegov predhodnik Boris Jelcin oznanil svoj odstop. Široko podporo javnosti, ki je izhajala predvsem iz že omenjenih dogodkov, je združil s podporo uslužbencev iz ruskega obrambno-varnostnega, obveščevalnega in policijskega sektorja. Vse to je spretno združil za obračun z dejanskimi vladarji Ruske federacije, ki so nastali kot produkt tranzicijskih razmer in pešanja moči in oblasti države v času vladavine Jelcina. Sedem ljudi, pripadnikov ruske privatne gospodarske elite imenovani *oligarhi*, je imelo konec devetdesetih let prejšnjega stoletja poleg bank, podjetij in ostalega enormnega bogastva v rokah tudi približno 80 % moskovskega tiska in 70 % odstotkov ruske nacionalne televizije, preko česar so skoraj v popolnosti nadzorovali tudi rusko politiko in državo (Ferfila 2015, 220–221).

3.3 Oborožene sile Ruske federacije

Oborožene sile Sovjetske zveze so kar nekaj desetletij ključno vplivale in zaznamovale zunanjo in obrambno politiko in tudi vse ostale politike ZDA in Zahoda. Pri tem pa so predstavljale osrednji in najpomembnejši potencialni vir ogrožanja in smer orientacije mnogih zahodnih politik. V času hladne vojne je mnogo debat na temo vprašanja varnosti in obrambe na zahodu vključevalo možnost, da sovjetske sile lahko osvojijo Evropo, dominirajo Evrazijo in na globalnem nivoju izzovejo ZDA. Ko je bilo govora o Sovjetski zvezi kot velesili, je status slednje izhajal predvsem iz njene enormne vojaške moči, s katero je razpolagala. Kljub temu pa je bil ogromen obrambni oziroma vojaški aparat po razpadu Sovjetske zveze razdeljen med več novonastalih samostojnih in neodvisnih držav, med katerimi je kljub vsemu daleč največja in najpomembnejša njena pravna naslednica Ruska federacija. Slednja je v celoti nasledila tudi največji jedrski arzenal na svetu. Zapuščina Sovjetske zveze v obliki oboroženih sil pa ni bila ohromljena le zaradi njene delitve med več naslednic, temveč predvsem zaradi gospodarske in politične krize in spremenjenega družbeno-političnega konteksta tako na državnem kot tudi na mednarodnem in globalnem nivoju (Miller in Trenin 2004, 1–2).

Prav to pa je botrovalo tudi ključnim in temeljitim spremembam v obrambno-varnostnem sistemu Ruske federacije in v sami miselnosti ter doktrini. Kljub temu, da je bilo ruskemu vodstvu vse od samostojnosti jasno, da so ključne spremembe nujne, do njih v največji meri zaradi nezmožnosti konsolidacije državne oblasti in stabilizacije gospodarskih in političnih razmer ne pride vse do začetka novega tisočletja (Ferfila 2015, 253). Kljub temu, da so bile določene strukturne in organizacijske spremembe narejene že prej, se velike in vseobsežne reforme oboroženih sil pričnejo leta 2008 in kažejo na to, da postaja Ruska federacija zopet država, ki je in bo pomemben akter v regionalnih ter globalnih varnostnih in obrambnih izzivih. Temeljita in natančna analiza vsega omenjenega, skupaj s predvidenimi trendi in načrti razvoja, pa sledi v nadaljevanju dela.

4 OBOROŽENE SILE V ČASU RAZPADA SOVJETSKE ZVEZE IN RUSKE TRANZICIJE

Sovjetska zveza se je v osemdesetih letih dvajsetega stoletja soočala z različnimi resnimi družbenimi, ekonomskimi in političnimi problemi, ki so na koncu pripeljali tudi do njenega razpada. Pri tem pa ne smemo spregledati pomembnosti vojaškega dejavnika in oboroževalne tekme, ki je med Vzhodom in Zahodom potekala praktično ves čas po koncu druge svetovne vojne. V tej tekmi so Združene države Amerike pričele pridobivati na premoči v razmerju do Sovjetske zveze že v času predsedovanja Jimmyja Carterja. Svojo prednost pa so še očitneje povečale v času Ronalda Reagana. Ob morebitnem scenariju tretje svetovne vojne in spopadu med Vzhodom in Zahodom je sovjetska vojaška strategija predvidevala obsežen in visoko intenziven napad na zahodne obrambne pozicije v Zahodni Nemčiji in naprej proti zahodu. To pa bi pomenilo mobilizacijo milijonov ljudi na vzhodu Evrope. Sovjetska zveza je bila v smislu konvencionalnega vojskovanja v superiornem položaju v odnosu do Zahoda, kar pa se je dokaj izenačilo s prednostjo slednjega v razvoju naprednih vojaških tehnologij, med katerimi lahko izpostavimo visoko natančne izstrelke in ostala visoko kakovostna orožja. Zahodna doktrina SDI, ki je bila predstavljena s strani Reaganove administracije, bi ob morebitnem vojaškem spopadu lahko postala velika potencialna ovira za sovjetsko vojaško in politično vodstvo. Sovjetski politični vrh z Mihailom Gorbačovom na čelu se je nujnosti vseobsežnih reform sistema zavedal. Poizkusi reformiranja pa so namesto v modernizacijo države vodili v razpad Sovjetske zveze (Stone 2006, 236–237).

4.1 Dediščina oboroženih sil Sovjetske zveze in kontekst hladne vojne

Obdobje, ki se začne konec osemdesetih oziroma v začetku devetdesetih let, zaznamujeta dva ključna dejavnika – samostojnost Ruske federacije kot države in konec hladne vojne⁴. Za ustrezno razumevanje ruskih oboroženih sil ter z njimi povezanih vprašanj in problemov, je nujno hkrati razumeti tudi ruski in sovjetski zgodovinski ter politični kontekst. Pri tem pa se je potrebno izogniti samo zahodni perspektivi pogleda na njene oborožene sile in omenjeno problematiko po možnosti čim bolj približati tudi ruski perspektivi ter se zavedati, da ruska

⁴ Konec hladne vojne je pomenil spremenjeno svetovno strukturo: Združene države Amerike so ostale svetovna supersila; Ruska federacija, kot naslednica Sovjetske zveze, pa prevzame novo vlogo regionalne evrazijske sile. Na tej osnovi se je vzpostavil modificiran globalni unipolarni sistem pod primatom ZDA, ki je pomenil gradnjo ameriških vojaških baz na vseh svetovnih kontinentih (Žabkar 2004, 259–261).

kultura⁵ in vojaška tradicija vključuje mnoge specifike, ki so bile skozi čas ključne za razvoj njenih današnjih oboroženih sil. Ko govorimo o ruski vojaški zgodovini in tradiciji, je treba vedeti, da so bile njihove oborožene sile v preteklosti velikokrat testirane v različnih vojnah in vojaških konfliktih. Če se pri tem osredotočimo le na dvajseto stoletje (po tem ko je bila 23. februarja 1918 formirana Rdeča armada), lahko najprej omenimo državljansko vojno in nemirne post-revolucionarne razmere v državi, ki so trajale vsaj še naslednjih deset let. Sovjetske oborožene sile so se pod Stalinovim vodstvom v skladu z njegovo politiko sicer umaknile z mednarodnega prizorišča, vendar pa so bile do sredine tridesetih let deležne številnih izboljšav in modernizacije. Kljub ponižujočemu razpletu sovjetsko-finske vojne med leti 1939 in 1940, so sovjetske sile zaustavile nemško vojsko po Hitlerjevem napadu na Sovjetsko zvezo⁶ med drugo svetovno vojno in hkrati tudi ključno prispevale k zmagi zaveznikov (Aldis in McDermott 2003, xix).

Sovjetska zveza se je v šestdesetih letih ukvarjala z dvema bistvenima vprašanjema, ki sta bila v njeni vojaški doktrini opredeljena kot »razpršitev« in »koncentracija«. Ker je razvoj nuklearnega orožja na strani Zahoda predstavljal možnost prenosa ogromne ognjene moči preko velikih prostorskih razdalj, je sovjetsko vodstvo pričelo razvijati koncept razpršitve svojih enot kot osnove za preživetje v primeru takšnega napada, ki je grozil predvsem s strani ZDA. Hkrati s tem pa je za preboj sovražnikovih obrambnih linij razvijala koncept masovne koncentracije enot⁷. Za uresničevanje takšne doktrine je bilo potrebno množično

⁵ Pri razvoju oboroženih sil se je namreč potrebno zavedati tudi kulturnih dejavnikov, ki vplivajo na smer razvoja posameznih akterjev. Ti namreč ključno vplivajo na različne smeri in pristope v transformacijah posameznih oboroženih sil. Naj pa omenimo tudi, da se pri transformaciji oboroženih sil največkrat uporabljata dva izraza: RMA (Revolution in Military Affairs), ki predstavlja tako imenovano revolucijo na vojaškem področju, in MTR (Military-Technical Revolution), ki predstavlja vojaško revolucijo v bolj ali manj tehničnem smislu. Oba izraza se uporabljata za radikalne vojaške inovacije, ki vključujejo spremembe organizacijskih struktur (skupaj s spremembami razmestitve in oblikovanja enot), nove tehnologije ter inovacije na področju oborožitvenih sistemov in pa tudi spremembe samih oblik in načinov vojskovanja (Adamsky 2010, 1).

⁶ Hitler je bil prepričan v uspešnost novega koncepta »bliskovite vojne«, ki se je obrestovala že v vojni Nemčije na zahodu. Pri tem so pomembno vlogo igrale tankovske enote, ki so bile hitrejše od pehote v klasičnem smislu. Dokler so bile ustrezno oskrbovane z gorivom, rezervnimi deli, strelivom in ostalim, so namreč lahko napredovale s hitrostjo 48–80 kilometrov dnevno. Uspeh takšne oblike vojskovanja proti zahodnim evropskim celinskim državam je Hitlerja še dodatno motiviral za napad na Sovjetsko zvezo, saj so bili njeni naravni viri ključnega pomena za zmago in vzpostavitev totalne zmage nacistične Nemčije. Sovjetska zveza pa zaradi širokih step in prostranstev ni imela naravnih ovir, kar pomeni, da je predstavljala idealno področje za uporabo koncepta bliskovite vojne tudi na vzhodu. Takšna oblika vojskovanja se je na začetku sicer kazala kot uspešna tudi v prodoru na vzhod, pri tem pa je Nemcem uspelo prodreti do Leningrada in skoraj v predmestje Moskve – vse dokler se jeseni 1942 niso zapletli v bitko pri Stalingradu, ki je v naslednjem letu tudi prevesila uspeh vojne v prid Sovjetske zveze in predstavljala najpomembnejši preobrat druge svetovne vojne v smeri zmage zaveznikov (Keegan 2005, 503–508).

⁷ Koncept koncentracije sil vključuje vse zvrsti vojske – kopno, morje in zrak. Osnovno načelo pri tem naj bi bilo vzpostaviti zadostno premoč na bojišču za doseg zmage. Pri tem pa sta pomembni tudi načeli varnosti in

koncentriranje oboroženih sil na posameznih mestih v notranjosti države. V primeru napadenosti bi se enote najprej usmerile v neposreden boj s sovražnikom, ki pa naj bi bil po pričakovanjih preblizu za uporabo jedrske taktične oborožitve s strani slednjega. Oborožene sile, nameščene v ospredju, naj bi tako odprle pot oboroženim silam, nameščenim v notranjosti, ki bi napadle hitro in intenzivno ter na ta način prodrle v notranjost sovražnikovega teritorija, kar naj bi po pričakovanjih porušilo obrambno linijo NATA. Pri tem pa je NATO razvijal strategijo, da morajo biti sovjetske sile, ki bi predhodnim napadom sil, razmeščenim na neposredni meji, sledile iz notranjosti, uničene še predno pride do neposredne konfrontacije z zahodnimi silami in branjenim teritorijem (Adamsky 2010, 25).

Če se vrnemo v obdobje predvečera razpada Sovjetske zveze, se lahko najprej malenkostno osredotočimo na razmere v drugi polovici osemdesetih let. Ta čas predstavlja prelomnico zaradi več dejavnikov. Dve desetletji trajajoče obdobje vladavine Leonida Brežnjeva se je končalo. Hkrati pa je bila Sovjetska zveza vpletena v vojno v Afganistanu, kjer je intervenirala v skladu z Brežnjevo doktrino v znamenju pomoči afganistanski socialistični vladi. Na čelo države je prišel Mihail Gorbačov, ki je želel speljati vrsto reform, bolj poznanih pod imenom »perestrojka«. Z njimi naj bi moderniziral sovjetski sistem na vseh področjih, kar pa je vodilo v dokončen razpad Sovjetske zveze. Sovjetska vojaška doktrina je izvirala iz marksistično leninistične ideologije s pridihom ruskih stoletnih imperialnih in ekspanzijskih teženj. Omeniti je potrebno, da se ključna sprememba v sovjetski vojaški doktrini zgodi na začetku osemdesetih let, ko se percepcija vojne iz klasičnega in predvsem kopenskega vojskovanja spremeni v globalno strateško razumevanje vojne (Barany 2007, 45–46).

Po razpadu Sovjetske zveze in koncu sovjetskega državnega socializma, ki je bil nadomeščen z zahodnim modelom tržnega kapitalizma in liberalno-demokratskim političnim sistemom, so se tudi oborožene sile Ruske federacije znašle v popolnoma novem in drugačnem družbenem, ekonomskem in političnem ter strateškem okolju. Z razpadom Sovjetske zveze je tako nastalo petnajst novih samostojnih držav⁸, oziroma povedano z drugimi besedami: Ruska

presenečenja. Skupaj preprečujejo razkritje sil nasprotniku prezgodaj. V modernem vojskovanju pa se koncentracija sil ne razume le v smislu števila enot. Gre namreč za pomemben dejavnik osredotočanja ognja in dejavnosti različnih sredstev vojskovanja, kamor sodijo na primer letalska podpora, sredstva za elektronsko motenje, sredstva za delovanje v odnosu do umetnih in naravnih ovir ter podobno (Žabkar 2003, 346).

⁸ Kljub temu, da je bila oblast v Sovjetski zvezi z razumevanja zahodne perspektive enopartijskega avtoritarnega značaja, moramo vedeti, da so se tako znotraj vojske kot tudi znotraj drugih državnih struktur ohranjale takšne in drugačne nacionalne specifičnosti in tradicije. Po razpadu krovnega sistema so na primer nacionalne tradicije, ki so kot svoj pomemben element vključevale tudi vojaške tradicije, postale eden izmed ključnih gradnikov novega, post-sovjetskega sistema. To je vplivalo na raznovrstnost sistemov in njihovo neskladnost med normativnim okvirjem in dejanskim delovanjem civilno-vojaških razmerij (Bebler 1998, 47). Pri preučevanju civilno-vojaških

federacija je nenadoma dobila štirinajst novih sosed, na katere je neposredno mejila. Pri tem pa je izgubila očitno število svojih nekdanjih vojaških zaveznic, s katerimi je bila obrambno in vojaško ključno povezana preko Varšavskega pakta. Hkrati pa se je bistveno spreminjal tudi odnos med vojsko in civilno družbo znotraj države. Odsotnost hladne vojne pa se je odražala tudi v očitnem upadanju državnih izdatkov, namenjenih za oborožene sile (Pallin 2009, 1).

Razpad Sovjetske zveze pa je pomenil veliko več od le zgoraj omenjenega. Pri tem Baev (1996, 3–4) pravi, da je z več mednarodnih varnostnih in obrambnih perspektiv njen razpad pomenil tudi katastrofo. Ob tem navaja, da je hkrati z razpadom Sovjetske zveze razpadel tudi stoletja trajajoč ruski imperij, ki tako še danes predstavlja različne oblike vpliva Ruske federacije izven meja današnje države. Teritorij današnje ruske države pa nima nikakršne zgodovinske analogije, iz česar se deloma lahko pojasni tudi »nelagodje Rusije znotraj svojih meja«. Iz geopolitične perspektive se tako lahko z nekaterih strateških vidikov Ruska federacija interpretira kot »več kot le teritorij« in z drugih »manj kot le teritorij«, ki ga sama država obsega. Takšno je tudi razumevanje njenih meja. Ko se znotraj nacionalno, kulturno in religijsko izredno pisane države prične pojavljati separatistična nevarnost njenih posameznih delov, so njene meje nedotakljive. Ko pa se pojavi priložnost razširitve državnega teritorija, pa obvelja percepcija širjenje državnih meja⁹.

4.2 Oborožene sile Ruske federacije v času tranzicije in prvi zametki reform

Razpad Sovjetske zveze se je odrazil tudi v potrebi po temeljiti reformi oboroženih sil in skladno s tem na spremembi vojaške doktrine. Na to je bistveno vplival družbeno-politični kontekst ruske družbene in politične tranzicije v devetdesetih letih. V začetku so bili torej temeljni dejavniki, na katerih je slonela Vojaška doktrina RF, predvsem zunanje varnostne in politične narave, vezani na grožnje varnosti iz mednarodnega okolja in s strani zveze NATO. Takšno izhodišče je izhajalo predvsem iz zapuščine sovjetske doktrine, ki je temeljila na mišljenju, da grožnje varnosti prihajajo samo oziroma v največji meri od zunaj. Takšno doktrinalno pozicijo pa spremenijo dogodki v državi v devetdesetih letih, med katerimi lahko

razmerij v vzhodni Evropi pa največkrat zasledimo tri temeljne modele. To so institucionalno-konfliktni model po Romanu Kolkowiczu, model institucionalne skladnosti Williama E. Odoma in participativni model Timothyja J. Coltona (Garb 1998, 62–68).

⁹ Pri tem pa Baev opozarja, da Ruskega imperija zgodovinsko ne gre razumeti le kot širjenje v klasičnem smislu. Svoje trditve je natančneje opredelil v delu *The Russian Army in a Time of Troubles* (1996, 4).

omenimo na primer Jelcinov konflikt z Dumo leta 1993 in oborožene konflikte v Čečeniji. V tem času pričnejo predstavljati notranji in lokalni konflikti verjetnejše ogrožanje varnosti kot pa globalne in jedrske vojne. Hkrati pa se prične rusko politično in vojaško vodstvo soočati z realnostjo notranjih in regionalnih oboroženih konfliktov. Notranje ogrožanje varnosti pridobi pomembno pozicijo tudi znotraj nove vojaške doktrine. Hkrati s spremembo zaznavanja ogrožanja varnosti in doktrine pa se oblikuje tudi nova percepcija uporabe in namena oboroženih sil. Težišče ogrožanja nacionalne varnosti se premakne z globalnega prizorišča na prizorišče znotraj držav organizacije SND (Skupnost neodvisnih držav) in njenih članic (kjer se odpira tudi polje sodelovanja teh članic v skupnih operacijah) ter na notranje državno prizorišče Ruske federacije. Iz tega pa sledi še ena pomembna novost v razvoju doktrin: ruska vojska v pristojnosti Ministrstva za obrambo postane aktivna in namenjena tudi za uporabo na notranje državno prizorišče, kjer se kot ključno poudari njeno sodelovanje z ostalimi varnostnimi in obrambnimi strukturami in službami v državi (Blank 2011, 5).

Poleg tega pa je bil eden izmed ključnih dejavnikov, ki so bili pomembni pri izgradnji nove družbeno politične ureditve v državi, tudi vzpostavitev demokratičnega civilnega nadzora nad oboroženimi silami v državi. Pri tem pa je morala Ruska federacija, podobno kot vse ostale post-socialistične tranzicijske države, vzpostaviti sledeče:

- izpeljati reformo oboroženih sil, ki so postale, predvsem zaradi že omenjenih dejavnikov, zastarele;
- oblikovati nove birokratske strukture oboroženih sil in institucij, kjer so ključno vlogo pri oblikovanju in implementiranju politik prevzeli civilni funkcionarji;
- okrepiti politične inštitucije z namenom nadzora nad delovanjem oboroženih sil (Betz 2004, 1).

V času Sovjetske zveze so namreč častniki v sovjetski vojski kot člani posebne družbene elite uživali posebno spoštovanje in privilegije. Družba jih je razumela kot ključne branike sovjetskega socializma pred interesi zahodnega imperializma, pri tem pa je bil vpliv vojske na civilno družbo le redko predmet kakršne koli dileme in razprave. Ko se je z razpadom Sovjetske zveze spremenil tudi širši družbeni in politični kontekst, v katerem so bistvene spremembe predstavljali že omenjeni dejavniki, se je zmanjšala tudi široka legitimnost častnikov ruskih oboroženih sil in spremenilo razumevanje vloge slednjih v novi ruski post-socialistični družbi (Pallin 2009, 1).

Ko je Sovjetska zveza razpadla, je vodstvo samostojne in neodvisne Ruske federacije predvidevalo, da se bodo novo nastale države varnostno in obrambno povezale preko organizacije SND. Narava in delovanje organizacije pa naj bi bilo podobno kot v času Sovjetske zveze in naj bi potekalo v znamenju ruskega primata. Kljub takšnim pričakovanjem pa je bil razvoj dogodkov drugačen. Članice organizacije so oblikovale svoje oborožene sile samostojno in avtonomno, ne glede na želje in pričakovanja Moskve. To pa se je odrazilo tudi v tem, da je Ruska federacija morala pričeti oblikovati oborožene sile drugače, kot je bil to prvotno njen namen. Hkrati s tem se pojavi tudi potreba po oblikovanju nove vojaške doktrine, ki je bila sprejeta v maju 1992. Spremembe doktrin v prvem desetletju obstoja samostojne in neodvisne države Ruske federacije so prikazane v spodnji tabeli. (Blank 2011, 3–4).

Tabela 4.1: Spremembe doktrinalnih dokumentov v prvem desetletju obstoja samostojne in neodvisne države

Datum sprejetja	Vrsta dokumenta
maj 1992	izdaja osnutka Vojaške doktrine Ruske federacije (v nadaljevanju RF)
2. november 1993	ratifikacija Vojaške doktrine RF s predsedniškim dekretom
29. september 1999	izdaja osnutka Vojaške doktrine RF s strani upravno-nadzornega odbora Ministrstva za obrambo RF
21. april 2000	ratifikacija Vojaške doktrine RF s predsedniškim dekretom

Vir: Blank (2011, 4).

5 KONSOLIDACIJA MOČI RUSKE DRŽAVE IN MODERNIZACIJA NJENIH OBOROŽENIH SIL

5.1 Koncentracija državne oblasti in prestrukturiranja v vrhu obrambnih struktur

Boris Jelcin je oznanil svoj odstop z mesta predsednika države 31. decembra 1999, kot njegov najverjetnejši naslednik pa je predlagan tedanji predsednik vlade Ruske federacije in bivši šef federalne obveščevalne in varnostne službe FSB Vladimir Vladimirovič Putin. Pri tem je Jelcin oznanil, da se bodo predsedniške volitve odvijale v roku treh mesecev¹⁰. Putin je sicer v vlogi predsednika vlade nastopal od 9. avgusta 1999, njegov prihod na oblast pa je zaznamovala druga čečenska vojna in stabilizacija razmer v Dagestanu ter Čečeniji, kar mu je hkrati tudi enormno dvignilo priljubljenost v očeh ljudi. Putin po zmagi na predsedniških volitvah, ki so se torej odvijale konec marca 2000, dejansko v funkciji predsednika države nastopi 7. maja 2000, njegov prihod na oblast pa je zaznamovala vrsta reform, med katerimi lahko omenimo na primer le najpomembnejše: davčne in gospodarske reforme ter reforme oboroženih sil, na katere je diplomsko delo osredotočeno (Shoemaker 2006, 85–87).

Kljub temu, da je bila država v devetdesetih letih deležna obsežnih ekonomskih, političnih, družbenih in drugih reform, pa je vojska skozi celotno obdobje ostala skoraj nedotaknjena. Pri tem pa se je hkrati ohranjal tudi ogromen prepad med vojsko in civilno družbo, ki je bil v določenih obdobjih videti celo nepremostljiv. Ruska civilna družba je tako postala razmeroma pluralistična in liberalno-demokratska, čeprav so v njej sobivale tako ideje zahodnega sveta kot tudi ruskih tradicionalnih vrednot. Vojska pa je pri tem še vedno ostajala trdnjava konservativnosti. Pripadniki oboroženih sil so razumeli položaj in potrebe vojske kot prioritetni v odnosu do ostalih elementov družbe¹¹. Po drugi strani pa so bile oborožene sile v času tranzicije deležne občutnega zmanjšanja sredstev. Vedeti je potrebno, da se je gospodarstvo znašlo v stagnaciji že kar nekaj let pred samim razpadom Sovjetske zveze. Po razpadu v času tranzicije pa je bilo rusko gospodarstvo soočeno z očitnim padcem produkcije in naraščanjem ruskega zunanjskega dolga, posledica teh ekonomskih dejavnikov pa je bil tudi

¹⁰ Volitve so dejansko nastopile 26. marca 2000. Kljub temu, da je na njih nastopalo 11 predsedniških kandidatov, je za Vladimirja Putina glasovalo 52,2 odstotka volivcev, drugo mesto pa je pripadlo vodji komunistov Genadiju Zjuganovu, ki je dobil nekaj manj kot 30 odstotkov glasov (Shoemaker 2006, 86).

¹¹ V takšnem duhu so nastopali tudi višji vojaški častniki, ki so se podali v politiko. Med te sodita na primer Lev Rokhlin in Aleksander Lebed (Pallin 2009, 57).

močno okleščen obrambni proračun¹². Obsežen obrambni proračun, ki je bil na primer prisoten v času sovjetskega socializma, je postal popolnoma nekompatibilen z novo ekonomsko in družbeno paradigmo, ki je postala dominantna v času tranzicije ob zamenjavi družbene in politične ureditve države (Pallin 2009, 56–57).

Da so oborožene sile Ruske federacije potrebne temeljitih reform, je bilo na prelomu novega tisočletja jasno vsem. Tega niso zanikali niti častniki, pojavljale pa so se dileme o tem, kakšne naj bi te spremembe bile in v katero smer se bo modernizirala vojska, ki je imela svojo lastno bogato tradicijo in identiteto. Oborožene sile, ki so se v času predsedovanja Borisa Jelcina znašle v kaotičnem stanju, so prve resne spremembe doživele s prihodom Vladimirja Putina. Ko je Putin leta 1999 prevzel vlogo predsednika vlade Ruske federacije, je bila njegova prva naloga reševanje razmer v Čečeniji v okviru tako imenovane druge čečenske vojne. Rezultat v smislu organizacije oboroženih sil je bil, da je Putin znova vzpostavil jasno verigo poveljevanja s tem, ko je generalštab podredil obrambnemu ministru, hkrati pa zamenjal tako načelnika generalštaba kot tudi obrambnega ministra. Po tem, ko Putin leta 2000 prevzame oblast v vlogi predsednika države, leto pozneje na mesto ministra za obrambo imenuje nekdanjega generala KGB-ja Sergeja Ivanova. V tem času je veljalo še vedno razmeroma zmotno mišljenje, da je za reševanje problemov v oboroženih silah potrebno le ponovno dvigniti obrambni proračun in urediti določena osnovna razmerja znotraj obrambnih struktur. Kljub temu, da se je to izkazalo kot nezadostno za učinkovito in vseobsegajočo reformo, pa je bil napredek vseeno očitno: obrambi proračun se je bistveno povečal, prav tako pa se je izboljšalo vojaško urjenje skupaj z modernizacijo nekaterih oborožitvenih sistemov (Wegren in Herspring 2009, 265–266).

S Putinovim prihodom na oblast se spremeni tudi vloga in pozicija Varnostnega sveta Ruske federacije v obrambnem in varnostnem sistemu države. S pričetkom ruske tranzicije je bilo vodstvo varnostnega in obrambnega sistema koncentrirano v rokah predsednika države, Varnostnega sveta Ruske federacije (VSRF), Ministrstva za obrambo ter načelnika generalštaba oboroženih sil Ruske federacije. Doktrina v času Jelcinovega predsedovanja (1993), je prepuščala očitno moč odločanja in vpliva vojski oziroma bolj konkretno generalštabu ruskih oboroženih sil. Rezultat tega je bila tudi samozavestna pozicija vojske, kar se vidi v omenjeni doktrini v delu, ki se navezuje na odnos Ruske federacije do nadzora

¹² Naj omenimo, da je bil velik del stroškov, ki so bili dejansko namenjeni obrambnim strukturam, skrit v druge proračune. Iz obrambnega proračuna so bili tako na primer izvzeti stroški vojaškega izobraževanja, ki pa je bilo financirano preko Ministrstva za izobraževanje (Pallin 2009, 57).

teritorija držav članic SND oziroma z drugimi besedami: nekdanjega sovjetskega teritorija. Takšno razmerje in vloga vojske je najverjetneje izhajala iz želje po povrnitvi močne in vplivne pozicije ter vloge, ki je bila vojski zmanjšana po reformah Mihaila Gorbačova. V doktrini leta 2000 Vladimir Putin zmanjša vpliv in moč generalštaba vojske RF, okrepi pa moč in vlogo Varnostnega sveta RF (Blank 2011, 6).

V Ruski federaciji je predsednik države vrhovni poveljnik oboroženih sil in hkrati pristojen za morebitno razglasitev vojnega stanja. Predseduje tudi nacionalnemu varnostnemu svetu in potrjuje vojaško doktrino države. Nacionalni varnostni svet je del predsednikove administracije, njegova temeljna vloga pa je strateško načrtovanje in vodenje na varnostnem in obrambnem področju. Vsakodnevne tekoče zadeve na omenjenem področju so v pristojnosti obrambnega ministrstva in ministra za obrambo, ki je direktno odgovoren predsedniku države, čeprav je hkrati tudi član federalne vlade. Obrambni minister je torej podrejen direktno predsedniku, preko njega pa se izvršujejo tako zadeve, za katere je direktno odgovoren, kot tudi celoten širok spekter vojaških zadev in aktivnosti. Kasneje v letu 2004 je bila sprejeta tudi zakonodaja, ki je na novo opredelila naloge ministrstva. Med slednje je tako uvrstila pristojnost in odgovornost za razvoj obrambnih politik in razmestitev oboroženih sil glede na potrebe in okoliščine, za podporo pripadnikom oboroženih sil in njihovih družin ter za mednarodno sodelovanje (Allison, Light in White 2006, 36–37).

5.2 Doktrinarne opredelitve ter ostala ključna in neposredna izhodišča reform

Putinov prevzem oblasti na mestu predsednika države leta 2000 na obrambnem področju zaznamujeta dva bistvena dokumenta. Kot smo že omenili, je bila Vojaška doktrina Ruske federacije s strani predsednika države podpisana v aprilu 2000. Že pred tem pa je bil januarja 2000 sprejet tudi nov Nacionalno-varnostni koncept¹³. V dokumentih so kot potencialni dejavniki destabilizacije omenjeni nacionalni, etnični in verski ekstremizmi, slabljenje obstoječih mehanizmov mednarodne varnosti, nezakonita uporaba oboroženih sil pod pretvezo humanitarne intervencije in podobno. Hkrati je bila velika pozornost namenjena notranjim konfliktom, nekonvencionalnemu vojskovanju in združenim operacijam enot v

¹³ Nacionalno-varnostni koncept (National Security Concept) oziroma skrajšano NSC, je bil leta 2009 preimenovan v Nacionalno-varnostno strategijo (National Security Strategy). Vse od leta 1990 je v različnih oblikah predstavljal osrednji element razvoja ruske varnostne in obrambne misli. V njem so jasno opredeljeni doktrinalni dokumenti in stališča Vojaške doktrine Ruske federacije, med katere sodijo vprašanja slednje v mednarodni skupnosti, njenih nacionalnih interesov, ogrožanja varnosti in zagotavljanje nacionalne varnosti (Blank 2011, 7).

pristojnosti Ministrstva za obrambo v sodelovanju z ostalimi obrambno-varnostnimi strukturami v državi, predvsem na osnovi izkušenj iz Čečenije. Te izkušnje so v omenjenih dokumentih opredeljene kot »nacionalni, etnični in verski ekstremizem, terorizem ter separatizem«. Kot potencialni zunanji dejavniki destabilizacije so omenjena negativna razhajanja v odnosih med Rusko federacijo in zahodnimi državami. Pri tem je na primer uporaba oborožene sile s strani zveze NATO v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu interpretirana kot jasen primer popolne ignorance stališč Ruske federacije, nespoštovanje institucije OZN in določil mednarodnega prava (Blank 2011, 7–8).

Dodatna pozornost v omenjenih dokumentih pa je namenjena tudi takrat novemu Strateškemu konceptu zveze NATO in širitvi zveze proti vzhodu ter proti mejam Ruske federacije. Pri tem je v doktrini opredeljeno, da slednja na varnostnem in obrambnem področju zavrača vsakršen mednarodni primat katere koli mednarodne organizacije razen Varnostnega sveta Združenih narodov¹⁴. V kolikor bi prišlo do dominanc mednarodne politike s strani zveze NATO, bi to pomenilo, da bi bila Ruska federacija bolj ali manj le odvisna od politike zavezništva, kar pa je zanjo nesprejemljivo. Dokumenti doktrine navajajo, da Ruska federacija zavezuje jasno in neomajno pozicijo do potencialnih notranjih in do potencialnih zunanjih virov ogrožanja nacionalne varnosti (Blank 2011, 8).

Leta 2002 je bilo reformam vojske izredno naklonjeno tudi javno mnenje. V določeni meri so temu botrovale tudi izkušnje iz čečenskih vojn, katerih rezultat je bil, da je javnost podpirala profesionalizacijo vojske na račun zmanjšanja deleža vojaških nabornikov¹⁵. Manj pa je bila naklonjena povečanju sredstev, namenjenih obrambnemu proračunu, saj je to malenkostno spominjalo na ne tako davne sovjetske čase. Sovjetska realnost je namreč za ljudi pomenila desetletja konstantnega odrekanja višjemu življenjskemu standardu na račun vzdrževanja mogočne vojske. Konec osemdesetih let in devetdeseta leta pa so v tem smislu predstavljala družbeno liberalizacijo in dvig koncepta človekovih pravic. Za obrambne strukture je dodatne

¹⁴ V Varnostnem svetu OZN ima Ruska federacija kot ena izmed petih stalnih članic pravico uporabe veta glede odločitev, ki niso v njenem interesu oziroma s katerimi se ne strinja. To pa ji prinaša tudi močno vlogo in pozicijo v mednarodni skupnosti. (Blank 2011, 8).

¹⁵ Nov odnos do vojaških nabornikov je zahteval tudi tako imenovani Svet mater nabornikov, vpliv katerega je zrastle konec osemdesetih let in v začetku devetdesetih, ko je enormno porasla smrt nabornikov zaradi različnih nebojnih razlogov. Eden izmed takšnih razlogov je bilo tudi etnično nasilje znotraj oboroženih sil samih. Večina višjih častnikov je imela slovanske korenine, medtem ko se je služenje vojaškega roka odvijalo izven matične republike nabornika. Zaradi takšnih in podobnih razlogov so postajale zahteve po varnosti vojaških nabornikov vse večje, civilna družba pa je bila pripravljena žrtvovati vse manj svojih pripadnikov, če ni šlo za bojne naloge. Vodstvo je leta 2003 obljubilo, da bodo v Čečenijo poslani le profesionalni vojaki na osnovi prostovoljnosti, vendar pa so se v naslednjem letu kljub temu tam nahajali tudi naborniki (Pallin 2009, 57–58).

težave predstavljal tudi padec natalitete, kar je dolgoročno pomenilo zmanjšanje števila mladih, za vojsko sposobnih moških (Pallin 2009, 57–58).

2. oktobra 2003 je bila s strani obrambnega ministra Ruske federacije Sergeja Ivanova objavljena doktrina, ki je vključevala tudi vojaške kapacitete oziroma zmogljivosti vojske¹⁶. Z zahodnega gledišča je doktrina kot takšna vsebovala tudi elemente kontradiktornosti, predvsem ko se je vsebina nanašala na odnos med zvezo NATO in Rusko federacijo. Pri omenjenem vprašanju je bila izražena zaskrbljenost zaradi širitve zveze proti njenim mejam. Po drugi strani pa je poudarjala razvoj in poglobitev medsebojnih odnosov med Rusko federacijo in zvezo NATO, kljub določenim razhajanjem. Prav tako pa je doktrina v veliki meri zavračala izbruh jedrskega spopada med zvezo omenjenih. Namesto globalne jedrske vojne je bilo opredeljenih več drugačnih virov ogrožanja nacionalne varnosti, med katerimi zavzemajo pomembno mesto asimetrični viri ogrožanja. Opredelitev virov ogrožanja v dokumentu temelji na predhodno že omenjenih kompleksnih dejavnikih ekonomskega, političnega, družbenega in strateškega značaja ter na vojaških izkušnjah med leti 1970 in 2003, katerim so dodane novosti v vojskovanju na osnovi primerov iz Kosova (1999), Afganistana (2002) in Iraka (2003). V omenjenih spopadih je bila namreč najprej vzpostavljena superiornost v zraku, temu pa so sledili napadi z natančnimi izstrelki dolgega dosega v kombinaciji z letalskimi napadi. S tem je bila v veliki meri nadomeščena obsežna uporaba tankov in pehote. Vse naštetu poudarja pomembnost informatizacije in elektronskega vojskovanja, poveljevanja in nadzora, združenih operacij in asimetričnega bojevanja. V tem kontekstu torej asimetrično zaznavanje virov ogroženosti nadomesti klasično zaznavanje obsežnega konvencionalnega vojskovanja (Blank 2011, 13–15).

Med leti 2003 in 2008 velja omeniti še nekatere pomembne dogodke, ki so bistveno doprinesli naknadnim spremembam na varnostno-obrambnem področju države. V oktobru 2002 je javnost pretresla novica o terorističnem napadu in drami s talci v gledališču v Moskvi. Rezultat tega je bila predsednikova zahteva po reviziji Nacionalnega varnostnega koncepta (NSC) in ostalih varnostnih in doktrinarnih dokumentov. Temu je dodatno pripomoglo še naslednje teroristično dejanje – kriza s talci v osnovni šoli v Beslanu v Severni Osetiji leta 2004. Do dejanske iniciative s strani predsednika za revizijo vojaške doktrine pride leta 2005, poročila v avgustu leta 2006 pa so objavila, da bo dejanski osnutek doktrine dokončan v letu

¹⁶ Uradni naziv doktrine je bil Prioritetne naloge razvoja Oboroženih sil Ruske federacije, večkrat pa se zanjo uporablja tudi naziv »Beli dokument obrambe« oziroma angleško Defense White Paper 2003 (DWP 2003) (Blank 2011, 13).

2008. Ključni elementi nove doktrine so bili predstavljeni na konferenci Ruske akademije vojaške znanosti 20. januarja 2007 s strani vrhovnega vojaškega poveljstva. 7. maja 2007 je načelnik generalštaba sicer razglasil, da je osnutek doktrine dokončan, vendar pa je bil dejansko objavljen šele decembra 2008. Pri tem lahko omenimo, da se je drugi Putinov mandat končal maja 2008. Dolgotrajnost postopka morda lahko pripišemo tudi dejstvu, da se v času drugega Putinovega mandata dejansko ni zgodil noben teroristični napad (Blank 2011, 17–20).

Naj pri tem omenimo še vprašanje južnega Kavkaza, saj to geografsko področje predstavlja najbolj nestabilno regijo¹⁷ znotraj držav SND (Kanet 2010, 101). V avgustu 2008 je izbruhnil oborožen konflikt med Rusko federacijo in Gruzijo, ki se je odvijal predvsem na teritoriju Južne Osetije. Oborožene sile Gruzije so pričele z vojaško operacijo v Južni Osetiji 7. aprila 2008, pri tem pa so izvedle silovit napad na glavno mesto Chinvali. Posledica napada je bila, da je bilo ubito in ranjeno večje število ruskih mirovnih sil in civilistov. Oborožene sile Ruske federacije so se na napad odzvale takoj naslednji dan. Za svojo invazijo so uporabile tunel Roki, ki povezuje Severno in Južno Osetijo. V hitrem vojaškem posredovanju so ruske oborožene sile najprej zavzele mesto Gori in nato odprle drugo bojišče iz smeri Abhazije. Hkrati pa so prevzeli tudi nadzor tudi nad pristaniščem Poti. Oborožene sile Gruzije so 10. avgusta dobile ukaz o umiku iz Južne Osetije, ruske oborožene sile pa so ustavile svojo invazijo na točki, ki je od Tbilisija oddaljena približno 60 kilometrov. Pri tem je ruska stran poudarila, da njihov namen ni napredovanje proti gruzijskemu glavnemu mestu (Forsberg in

¹⁷ Kljub temu, da je bila Gruzija združena že v 12. stoletju, je bila kot takšna zavzeta in okupirana s strani Mongolov v 13. stoletju. Od 15. stoletja dalje pa je bila ogrožena s strani Turkov in Perzijcev, pri tem pa si je prizadevala za rusko zaščito. V začetku 19. stoletja je predstavljala nekakšno vmesno cono obrambe pred Turškim in Perzijskim imperijem. Gruzija zopet dobi samostojnost leta 1918 v kontekstu ruske državljanske vojne, ponovno pa jo izgubi leta 1921, ko jo invazija Rdeče armade prisili v združitev z Armenijo in Azerbajdžanom v Trans-kavkaško republiko Sovjetske zveze, kar se zgodi leta 1922. Sovjetska socialistična republika Gruzija nastane leta 1936. Republika pri tem ohrani del svoje kulturne avtonomije, pri procesu vzpostavljanja republike pa se zgodi nekaj, kar se je dogajalo tudi na drugih področjih Kavkaza in drugje: v novo osnovani republiki so združeni tudi drugi ne-gruzijski narodi, kot na primer Abhazijci in Osetijci. Današnja Gruzija meji na konfliktna območja Čečenije, Severne Osetije in Dagestana. Ob koncu obstoja Sovjetske zveze so se prvi oboroženi konflikti pričeli pojavljati leta 1989, zato intervenira sovjetska vojska. Abhazija razglasi samostojnost leta 1990 in izbere svojega predsednika. V decembru leta 1991 pa se vnamejo spopadi v gruzijskem glavnem mestu. Za umiritev razmer ponovno intervenirajo sovjetske sile. Kljub temu na omenjenem območju izbruhne vojna, ki terja okoli 10.000 smrtnih žrtev. Ruske oborožene sile po letu 1993 ostanejo nameščene na konfliktnem območju zaradi zagotavljanja miru. RF v času Jelcinovega mandata sicer nikoli odprto ne podpre samostojnosti Abhazije, področje pa kljub temu ostane nemirno in zunaj nadzora Tbilisija. Podobno se dogaja tudi v Južni Osetiji, kjer se Osetijci leta 1992 na referendumu odločijo za združitev z Severno Osetijo. Kljub temu, da tu oboroženi konflikti terjajo okoli 1.500 smrtnih žrtev, situacija ostane stabilnejša kot v Abhaziji (Nygren 2010, 101–102).

Seppo 2010, 125). Ti dogodki so se odvijali neposredno pred samim pričetkom reform ter hkrati delovali kot njihov dodaten sprožilec.

Gruzijsko-ruski oboroženi konflikt predstavlja primer enega izmed zunanjih groženj in sodi v opredelitev regionalnih in lokalnih vojn na ruskih mejah. Ostale zunanje grožnje nacionalni varnosti so opredeljene kot ekspanzija NATA, gradnja protiraketnega ščita v neposredni ruski soseski, terorizem in radikalizem. Notranje grožnje pa so opredeljene kot grožnje celovitosti in teritorialni integriteti Ruske federacije, poizkus nasilne spremembe njene ustave, ekonomska nestabilnost kot rezultat finančnih kriz in sprememb na trgih in aktivnosti tujih obveščevalnih služb ter terorističnih in različnih drugih organizacij (Persson 2013, 74).

Za odzivanje na velik tel naštetih virov ogrožanja nacionalne varnosti države so pristojne različne obrambne in varnostne strukture. Kljub temu, da so posamezne enote včasih v pristojnosti različnih organizacijskih enot in ministrstev, so meje med njimi v praksi lahko razmeroma zabrisane. Prav tako so posamezne enote lahko tudi predmet različnih prestrukturiranj in sprememb pristojnosti. Zato je za boljšo predstavbo v spodnji tabeli predstavljena struktura oboroženih sil v obravnavanem obdobju. Vedeti je potrebno, da vseobsežna reforma, ki je predmet diplomskega dela, vključuje tudi reformo obrambno-industrijskega kompleksa. Pri tem je razmejitev med obema naslednja: reforma obrambne organizacije je osredotočena predvsem na enote same, medtem ko je reforma obrambne industrije osredotočena na dobavo ustrezne oborožitve, opreme in vojaške tehnologije omenjenim enotam. Ruski obrambni sistem in njegove oborožene strukture so se znašli v težavah v treh glavnih točkah:

- vojaški doktrini in tehnologiji,
- razumevanju virov ogrožanja in geopolitičnih sprememb,
- transformacije družbe (Pallin 2009, 59–61).

Tabela 5.1: Oborožene sile in strukture v Ruski federaciji skupaj z nekaterimi organizacijskimi spremembami leta 2004 in 2005

Oborožene sile Ruske Federacije	Enote	Pojasnila
<i>Ministrstvo za Obrambo (MO)</i>	Oborožene sile RF	vojska, mornarica, letalske sile, strateške obrambne sile
	Železniške enote	v pristojnosti MO od 2003
	Posebne inženirske čete	v pristojnosti MO od 2003
<i>Federalna obveščevalna služba (FSB)</i>	Specialne enote	Enote Alfa, Beta, Zenit in Vympel
<i>Federalne služba za zaščito meje (FPS)</i>	Enote za zaščito meje	V letu 2003 vključene v FSB
<i>Ministrstvo za notranje zadeve (MVD)</i>	Specialne enote za notranje- državno posredovanje	OMON (Specialne policijske enote) in SOBR (Policijske enote za hitro posredovanje)
<i>Zvezna služba zaščite (FSO)</i>	Elementi kopenskih sil	
<i>Federalna služba za komunikacije in informacijska agencija (FAPSI)</i>	Signalne sile	Agencija je bila razdeljena med službe: FSB, FSO in SVR v letu 2004

Vir: Pallin (2009, 60).

5.3 Pričetek vseobsežne reforme oboroženih sil leta 2008

Omenili smo že, da je bil leta 2001 bivši general KGB-ja in eden izmed Putinovih tesnih kolegov, Sergej Ivanov, imenovan na mesto obrambnega ministra. Ko je v začetku leta 2007 to mesto zapustil, so bile oborožene sile v neprimerno boljšem stanju, kot je bilo to pred njegovim imenovanjem in menjavo oblasti leta 1999¹⁸. Kljub temu, da je bila proračunu¹⁹

¹⁸ Vojaški proračun, ki je leta 2001 znašal 218,9 milijard rubljev, se je dvignil na 573 milijard. Prav tako se je neprimerno izboljšalo vojaško usposabljanje. Če navedemo le en primer, lahko omenimo, da so vojaški piloti leta 1999 opravili v povprečju 20–22 ur letenja mesečno, leta 2004 pa 30 ur oziroma piloti v pripravljenosti celo 50 ur. V letu 2005 je povprečje znašalo že 33 ur mesečno. Do leta 2006 se je očitno povečalo število usposabljanj, ki so vključevale tudi rezervne vojaške strukture. Do tedaj je bilo stagniranje posebej očitno v mornarici, ki je večino časa preživela statična v pristaniščih. Takrat pa je bila tudi mornarica zopet vključena v

posvečena ogromna pozornost, pa so bili realni rezultati še vedno majhni. Poleg izredno počasne modernizacije oboroženih sil v tehničnem smislu so se problemi kazali tudi v dotrajanosti infrastrukture, potrebi po boljših bivalnih razmerah pripadnikov sil, boljši hrani, medicinski pomoči in konec koncev boljšemu zaslužku. Pri tem so se porajala vprašanja, kako je mogoče, da kljub povečanju sredstev, namenjenih za vojsko, dejansko izboljšanje razmer v realnosti ni sledilo temu trendu. Eden izmed glavnih odgovorov na to verjetno tiči v nadzoru, saj je ostala dejanska vojaška struktura nespremenjena vse od sovjetskih časov, ko sta temeljni nadzor opravljala Komunistična partija SZ in vrhovni štab službe državne varnosti KGB. Ob odsotnosti takšnega sistema nadzora in nespremenjeni strukturi oboroženih sil pa je bila stopnja korupcije znotraj struktur toliko večja, česar sta se zelo dobro zavedala tako predsednik Putin, kot tudi obrambni minister Ivanov (Wegren in drugi 2010, 266–267).

Anatolij Serdjukov nasledi svojega predhodnika Sergeja Ivanova na mestu obrambnega ministra države 15. februarja 2007²⁰. V letu 2008 prične z obsežnim in kompleksnim projektom vojaških reform, ki so bile nato leta 2012 še dodatno nadgrajene s strani njegovega naslednika Sergeja Šojguja. Omenjene reforme kot takšne so tudi osnovni temelj za usmerjanje oziroma transformacijo ruske politične in vojaške moči v post-sovjetski prostor, o čemer pričajo tudi aktualni dogodki v vzhodni Evropi. Obsežne vojaške reforme se pričnejo oktobra 2008, k temu pa bistveno botrujejo tudi spoznanja iz že omenjenega rusko-gruzijskega vojaškega konflikta le nekaj mesecev prej. Med drugim je eno takšnih bistvenih spoznanj tudi resen deficit znotraj ruskih oboroženih sil, zato se vodstvo države odloči za obsežno modernizacijo vojske, ki je v večjem delu še vedno temeljila na konceptu množične mobilizacije (Klein in Pester 2014, 1–2).

Ruske oborožene sile so svoj cilj v rusko-gruzijskem konfliktu, ki je bil podrobneje opisan že v predhodnem delu, dosegle razmeroma hitro. Vseeno pa so pri tem izkazale ključne pomanjkljivosti, med katerimi Korotčenko (2011, 57–58) izpostavlja neustrezno

združene vojaške vaje. Kljub vsem naštetim primerom pozitivnih sprememb pa so bila najbolj problematična ravno tehnična sredstva, oprema in oborožitev, ki so bila v slabem stanju. V času vodenja ministrstva s strani Ivanova, je bilo vse več denarja namenjenega modernizaciji in nakupu novih oborožitvenih sistemov in orožij (Wegren in drugi 2010, 266–267).

¹⁹ Ko posvečamo pozornost ruskemu obrambnemu proračunu, moramo imeti v mislih, da je velik del segmentov slednjega skrivnost in da velik del podatkov ni vključen celo v proračunski zakon, kljub temu da to z zahodne pozicije razumevanja zveni kot absurd (Oxenstierna 2013, 108).

²⁰ Na mestu obrambnega ministra Ruske federacije nastopa vse do novembra 2012, ko ga nadomesti Sergej Šojgu, ki je tudi aktualni obrambni minister države (Klein in Pester 2014, 1).

organizacijsko strukturo, nesorazmernost razmerja med številom vojakov in častnikov v smeri velikega presežka slednjih, nemotiviranost vojakov, neupoštevanje ukazov in problem jasnega poveljevanja, korupcijo in potrebo po novih modernih orožjih in opremi. Vse to je jasno kazalo na problematiko pri zagotavljanju nacionalne obrambe in varnosti ob morebitni eskalaciji potencialnih virov ogrožanja.

Bistvene spremembe so bile v času Serdjukova storjene glede organizacijskih sprememb znotraj oboroženih sil. Spremenjeno razumevanje konflikta in potencialnih virov ogrožanja je bilo dokaj natančno opredeljeno že v preteklem delu. Glede omenjenih reform je bilo bistveno spoznanje, da Ruska federacija ne potrebuje enormne vojaške strukture za potrebe globalnega konflikta z Zahodom, ampak moderno vojsko, ki se lahko za morebitne regionalne in lokalne konflikte tudi hitro mobilizira in je visoko odzivna ter fleksibilna (Klein in Pester 2014, 1–2). Serdjukov je že v začetku odstranil vse reformam nenaklonjene častnike, na visoka mesta pa je postavil kar nekaj uslužbencev državne davčne administracije. Ta vez med fiskalnimi strokovnjaki in Serdjukovim ter njegovo zaledje v davčnih strukturah je bilo močna osnova za modernizacijo orožij ter oborožitvenih sistemov v skladu z Državnim oborožitvenim programom do leta 2020, sprejetim v decembru 2010 (Enerud 2013, 91).

Ta reforma naj bi bila najbolj obsežna in temeljita reforma oboroženih sil na teritoriju današnje Ruske federacije vse od formiranja Rdeče armade leta 1918. Obsegala naj bi vse ključne elemente oboroženih sil, med katere sodi vojaška moč, poveljevanje in nadzor, organizacija oboroženih sil in njihovo urjenje. Struktura oboroženih sil in njena popolnitev ob morebitni grožnji varnosti pred pričetkom vojaške reforme leta 2008 je prikazana v spodnji tabeli. Pri tem pa naj bi bil predviden čas od trenutka zaznavanja grožnje do popolne popolnitve v vojnih razmerah eno leto (Barbanov in drugi 2012, 3).

Tabela 5.2: Bojna pripravljenost oboroženih sil Ruske federacije neposredno pred pričetkom reform 2008

	Stalna pripravljenost v miru	Delujoče orožje in oprema v miru	Pripravljenost v vojnih razmerah*	Delujoče orožje v vojnih razmerah*
Kopenske sile	17 %	75–85 %	100 %	85–90 %
Letalstvo	7 %	45–50 %	100 %	50–55 %
Mornarica	70 %	75–80 %	100 %	75–80 %
Strateške sile	100 %	100 %	100 %	100 %
Padalstvo	100 %	85 %	100 %	85 %

Vir: Barbanov in drugi (2012, 6).

Do decembra 2009 je bilo število aktivnih pripadnikov oboroženih sil z 1.130.000 pripadnikov zmanjšano na 1.000.000, število rezervnih pripadnikov pa z 20.000.000 na 700.000. Okorne divizije, katerih ključna vloga ob morebitnem spopadu je bilo vojskovanje na obsežnih frontnih linijah, so bile nadomeščene z manjšimi in bolj fleksibilnimi brigadami. Namen takšnega prestrukturiranja je bil vzpostaviti formacije, ki so hitro odzivne in v stalni pripravljenosti tudi v času odsotnosti oboroženih konfliktov. Poleg tega pa jih zaznamuje tudi dobra bojna pripravljenost in opremljenost ter oborožitev. Bistvena pa je bila tudi reforma na področju poveljevanja oboroženim silam. Poveljevanje v času rusko-gruzijskega konflikta je potekalo še razmeroma neusklajeno med kopenskimi in letalskimi silami. Sam sistem poveljevanja je temeljil na razmeroma podobnemu sistemu vse iz časa devetnajstega stoletja. Konec leta 2010 pa se zgodi temeljita sprememba. Nastanejo štirje temeljni poveljniški centri, imenovani po geografskih lokacijah in geografskem področju pristojnosti: Zahod, Vzhod, Jug in Center. Vsak izmed omenjenih vključuje poveljevanje vsem enotam, ki so v njem locirane, kar vključuje tudi oborožene sile Ministrstva za notranje zadeve, Ministrstva za izredne razmere in mejnih enot. Edina izjema so tako imenovane strateške raketne enote (Klein in Pester 2014, 1–2).

Če dodatno analiziramo situacijo v oboroženih silah RF pred pričetkom reforme leta 2008, lahko izpostavimo nekaj ključnih področij različnih problematik znotraj njih.

Prvi pomemben problem je predstavljalo **področje poveljevanja in nadzora** oboroženih sil (C2). Če pogledamo na primer že omenjeni rusko-gruzijski spopad, ugotovimo, da sta se poveljevanje in nadzor odvijala na treh različnih ravneh:

- na ravni vrhovnega generalštaba RF,
- na ravni poveljstva pristojnega vojaškega okraja,
- na ravni poveljstva 58. armade.

Pri tem pa se problem ni kazal le v opisani strukturi ravni. Večji del v spopade vključenih oboroženih sil je bil sestavljen iz pehote in padalstva. Vedeti je namreč treba, da v vojski, ki je sicer štela 1.350.000 rednih pripadnikov, za takojšnje vojaško posredovanje ni bilo pripravljenih več kot le približno 100.000 izmed njih. Tem pa je na različnih ravneh poveljevalo približno 52.000 častnikov kar pomeni, da je bilo razmerje med za boj pripravljenimi vojaki in častniki 1:2.

Drugi pomemben problem je predstavljala sama **sestava oboroženih sil**. Na začetku leta 2008 je bilo 1.340.000 pripadnikov oboroženih sil sestavljeno po naslednjem vzorcu:

- častnikov je bilo 31 odstotkov oziroma 350.000 pripadnikov;
- podčastnikov je bilo 12 odstotkov oziroma 140.000 pripadnikov;
- profesionalnih vojakov je bilo 17 odstotkov oziroma 200.000 pripadnikov;
- nabornikov pa je bilo 40 odstotkov oziroma 650.000 pripadnikov oboroženih sil.

Tretji ključni problem pa je predstavljala **bojna pripravljenost**. Neposredno pred pričetkom reforme leta 2008 je bila bojna pripravljenost oboroženih sil približno 13-odstotna. Kot je bilo že prikazano v zgornji tabeli, je bilo bojno pripravljenih 17 odstotkov kopenskih sil, 7 odstotkov letalskih sil in 70 odstotkov mornarice. Če to povzamemo še na ravni enot, je bilo bojno sposobnih 25 odstotkov divizij, 57 odstotkov brigad in 7 odstotkov letalskih regimentov. Za vzpostavitev 100-odstotne mobilizacije in pripravljenosti bi bilo potrebno več kot leto dni. Kljub temu pa velja omeniti, da je bila ves čas pripravljenost strateških raketnih sil in padalstva 100-odstotna (Mazitans 2014, 6–7).

Reforma se je torej nanašala na vse bistvene naštetе problemske sklope, s katerimi so se srečevale oborožene sile Ruske federacije vse od razpada Sovjetske zveze dalje. Temeljna izhodišča reform pa lahko strnemo v naslednje točke:

- zmanjšati število pripadnikov oboroženih sil z 1.350.000 na 1.000.000;
- transformirati vojsko, temelječo na principu množične mobilizacije, v bolj profesionalno strukturo v stalni pripravljenosti – ta ukrep pa vključuje tudi zmanjšanje in prerazporeditev vojaških baz;
- zmanjšanje števila častnikov z 335.000 na 150.000;
- namesto šestih poveljniških centrov oblikovanje le štirih v združenem vrhovnem poveljstvu, poleg njih pa ločeno organizirati še raketni strateški poveljniški center, vesoljski zaščitni center in padalske sile, ki so neposredno pod centralnim poveljstvom;
- prestrukturirati sile v brigadno strukturo in opustiti predhodne divizijske, armadne in korpusne strukture;
- centralizacija centrov usposabljanja in centralizacija sistema usposabljanja, kar pomeni transformacijo predhodnih 65 centrov v 10 vojaških univerz;

- občutno zmanjšanje osebja v centralni administraciji ter osebja za nadzor in poveljevanje v sestavi Ministrstva za obrambo skupaj s podpornim osebjem z 51.300 oseb na skupno 13.400 oseb;
- očitno poudarek na bojnem usposabljanju skupaj z radikalnim povečanjem usposabljanja na vseh ravneh – od individualnega in taktičnega nivoja do vsakoletnega skupnega usposabljanja na strateškem nivoju;
- razvoj in implementacija novega Državnega programa oboroževanja, ki se nanaša na obdobje med letoma 2011 in 2020 in vsebuje popolno posodobitev oborožitve, pri tem pa naj bi stopnja modernizacije oborožitve in opreme znašala okoli 70 odstotkov;
- očitno povečanje plač pripadnikom oboroženih sil in reševanje njihovih bivalnih problemov skupaj s trdom za vzpostavitev bolj prestižnega statusa v družbi kot so ga uživali pred tem (Barbanov in drugi 2012, 15–17).

Tabela 5.3: Načrt obsega zmanjšanja in sprememb števila častnikov v oboroženih silah Ruske federacije leta 2012

Kategorija	Število leta 2008	Število leta 2012
Generali	1107	886
Polkovniki	25.665	9114
Podpolkovniki	88.678	15.000
Majorji	99.550	25.000
Stotniki	90.000	40.000
Poročniki	50.000	60.000

Vir: Kolbin (2011, 37).

Za uspešno izvedbo takšne reforme oboroženih sil morajo biti jasno zastavljeni njeni cilji, hkrati pa mora biti reforma tudi podprta z ustrezno zakonodajo, dokumenti in ostalimi temeljnimi akti. Pri tem v prvo krovno oziroma temeljno skupino sodijo bistveni dokumenti, ki so nacionalno-varnostno dolgoročnega značaja in jih največkrat označujemo kot strategije, koncepti in doktrine. V drugo skupino pa sodijo zakoni, dekreti in resolucije, ki predstavljajo realizacijo strategije in aktov iz prve skupine. Skozi delo je bilo predstavljenih že več različnih ruskih obrambnih doktrin in ostalih temeljnih nacionalno-varnostnih aktov iz zadnjih desetletij države, ki so se v svoji vsebini spreminjale glede na notranji in mednarodni ter globalni strateški kontekst. V luči razmer, ki so botrovale pričetku omenjene vseobsežne obrambne reforme leta 2008, je sledila tudi nova vojaška doktrina, ki je bila s predsedniškim dekretom podpisana 5. februarja 2010, čeprav se je v nekaterih delih vsaj deloma implementirala že predhodno s pričetkom reforme (Karnaukhov in Tseluiko 2011, 103–104).

V njej je vojaški konflikt opredeljen na štirih ravneh: oboroženi konflikt, lokalna vojna, regionalna vojna in obsežna-globalna vojna. Prvi dve obliki konflikta sta opredeljeni kot manj pomembni, drugi dve pa kot bistveni pri doseganju vojaško-političnih ciljev. To je predvsem pomembno pri opredelitvi uporabe jedrskega orožja. Doktrina pravi, da se jedrsko orožje lahko uporabi skupaj s konvencionalno oborožitvijo v primeru, ko gre za regionalno ali obsežno-globalno vojno. V 22. členu si Ruska federacija pridržuje pravico do uporabe jedrskega orožja v primeru prepoznave jedrske ogroženosti, vezane na njo samo ali njene zaveznice. Prav tako si pridržuje pravico do uporabe jedrskega orožja tudi v primeru, če bi bila izpostavljena konvencionalnemu napadu, ki bi ogrožal nadaljnji obstoj ruske države. Kljub vsemu pa naj bi bil glavni namen enormnega jedrskega arzenala odvratanje jedrskih in konvencionalnih konfliktov regionalnih in globalne razsežnosti, ki bi vključevali agresijo na njo in njene zaveznice (Karnaukhov in Tseluiko 2011, 103–104).

Reakcija na pričetek obsežnih reform oboroženih sil, sproženih s strani obrambnega ministra Serdjukova, je bila s strani častnikov srednjega ranga v administraciji v začetku izključno negativna. Krožile so govorice, da naj bi polovica omenjenih častnikov na ključnih mestih predložila papirje za upokojitev, polovica pa bi bila odpuščena. Kljub ostremu in intenzivnemu nasprotovanju omenjenih pa je projekt reform dosegel tako imenovano »točko brez povratka« leta 2010. To je pomenilo, da so reforme dosegle tolikšen napredek oziroma so bila implementirane v tolikšni meri, da je bil njihov uspeh zagotovljen, vrnitev v staro situacijo pred reformami pa ni bila več mogoča. To je vključevalo predvsem organizacijske in kadrovske reforme. Pomembni premiki so se začeli dogajati tudi glede razmerja profesionalnih pripadnikov oboroženih sil in nabornikov. Sredi leta 2011 je bilo tako profesionalnih pripadnikov 180.000. Takratne ocene pa so kazale, da naj bi se do leta 2017 ta številka povzpela na 425.000 profesionalnih pripadnikov. Do leta 2012 je bila slednjim povečana tudi plača, kar je bilo narejeno z namenom dodatnega stimulansa. Kljub temu pa se je v okviru rekrutiranja država soočala z demografskimi in zdravstvenimi problemi nabornikov. Leta 2011 je bilo tako rekrutiranih 135.850 namesto 250.000–300.000 nabornikov²¹(Braun 2012, 72–75).

²¹ Iz tega so sledile ocene, da bo moralo biti število nabornikov zaradi demografskih in zdravstvenih dejavnikov zmanjšano s števila 700.000 na 600.000. Dodaten problem pa se je kazal znotraj posodobitve opreme vojakov. Ruski industrijski kompleks enostavno ni mogel slediti trendom načrtovanih posodobitev, zato se je pričel tudi uvoz vojaške opreme iz tujine. Sem sodijo na primer oprema za nočno opazovanje, vojaška plovila in dodaten oklep za vojna vozila. Ravno to pa odpira potencialno in hitro rastoče sodelovanje z drugimi državami, pri tem pa lahko izpostavimo strateško partnerstvo z Indijo (Braun 2012, 75).

V okviru reform se je največji del reorganizacije dogajal znotraj kopenskih sil. Dve diviziji sta bili ohranjeni, 22 pehotnih in tankovskih divizij pa je bilo prestrukturiranih v brigade. Pri tem pa je pričakovanje, da so vse brigade v konstantni pripravljenosti popolnjene med 90 ter 100 odstotki. Leta 2010 je bilo razglašeno formiranje 39 pehotnih brigad, 21 artilerijskih in raketnih brigad, 7 protiletalskih brigad, 12 komunikacijskih brigad, 2 brigadi za elektronsko bojevanje in 4 brigade za zračni napad. Velikost oziroma obseg takšne novo formirane brigade je nekje med bivšo divizijo in regimentom. Pehotna brigada je tako sestavljena iz okoli 4.200 pripadnikov²², bivši pehotni regimenti pa iz okoli 2.400 pripadnikov. Prav tako je načrtovana vzpostavitev brigad treh vrst, in sicer lahke, srednje in težke brigade. Glavna vojaška enota naj bi bila tako težka brigada. Njen namen ob stalni pripravljenosti pa je vključitev v konflikte visoke intenzivnosti. Namen srednje brigade, ki je motorizirana, je posredovanje na specifičnih geografskih in prostorskih področjih, kot so na primer gorovja oziroma hribovite pokrajine, urbana središča in gozdovi. Takšne brigade morajo biti sposobne hitre namestitve in učinkovitega delovanja, njihova oprema pa vključuje tudi oklepne kolesnike. Značilnost lahkih brigad pa je izredna mobilnost in multifunkcionalnost, ob podpori lahkih oklepnih transportnih platform pa naj bi bile namenjene za uporabo povsod, kjer za srednje in težke brigade ni optimalno (Mazitans 2014, 12–13).

Pomembno mesto v reformah pa pripada tudi ruski obrambni industriji²³. Smer in obseg produkcije vojaške opreme in orožja v skladu s cilji reforme je določen v Nacionalnem oborožitvenem programu (GPV). Pri tem gre za dve obdobji: prvi pokriva obdobje 2011–2020 (GPV-2020), drugi pa obdobje 2016–2025 (GPV-2025). GPV-2020 predvideva 70-odstotno modernizacijo oborožitve in opreme ruskih oboroženih sil do leta 2020. (Malmlof in drugi 2013, 121).

²² Brigade so standardno sestavljene na način, da vsebujejo tri komandne skupine in štab, tri motorizirane strelske bataljone, en tankovski bataljon, dva bataljona samohodnih havbic oziroma artilerije, en protitankovski bataljon, en bataljon »zemlja – zrak«, en bataljon zračne obrambe, en raketni bataljon, en inženirski bataljon, en bataljon za vzdrževanje in servis, en komunikacijski bataljon, en logistični bataljon, izvidniško službo, komandno in artilerijsko izvidniško baterijo, službo za elektronsko bojevanje in službo za jedrsko, biološko in kemično bojevanje (Mazitans 2014, 12–13).

²³ Obrambna industrija ima na prostoru današnje Ruske federacije dolgo zgodovino in tradicijo. Pri tem pa služi tudi kot njen ponos in garant njene avtonomije. Ruske oborožene sile so se že tradicionalno zanašale na svoje produkcijske zmogljivosti in tako je v največji meri tudi danes. Zato ima obrambna industrija pomembno mesto v razvoju ruskih oboroženih sil (Malmlof in drugi 2013, 121). Ruska obrambna industrija je tudi pomemben izvoznik orožja na mednarodno tržišče (Malmlof in drugi 2013, 137).

6 USPEŠNOST REFORM IN ODRAZ REZULTATOV V MEDNARODNEM STRATEŠKEM OKOLJU

Na osnovi rezultatov reform med letoma 2008 in 2013 sta Arbatov in Dvorkin (2013) objavila svoja priporočila k nadaljnjemu poteku reform. Pri tem pravita, da naj reforme v večji meri obsegajo radikalno povečanje in učinkovitost konvencionalnih oboroženih sil kot dopolnitev razvoja in vzdrževanja njihovih strateških ofenzivnih in defenzivnih zmogljivosti. Kot takšne naj bi bistveno prispevale k lokalnemu in regionalnemu zagotavljanju miru in tudi mirovnim operacijam. Poleg tega pa je pomembno skupno poveljevanje in urjenje enot za operacije novega tipa v skladu z novimi viri ogrožanja varnosti. Priporočila sta tudi prehod na popolnoma profesionalizirano vojsko v najkrajšem možnem času, tudi če bi to začasno pomenilo zmanjšanje njenih pripadnikov. Glede programa oboroževanja, zastavljenega do leta 2020, sta zapisala, da naj se ta prilagodi glede na realistične ekonomske zmogljivosti države, pri tem pa se ne sme spregledati potenciala obrambne industrije. Poleg tega pa pravita, da bi moral biti omenjeni program bistveno transformiran. Postati bi moral bolj odprt v smislu tekmovalnosti in vključevanju akterjev, kar naj bi se odrazilo v večji učinkovitosti in racionalizaciji orožij in obrambnih sistemov. Pri tem pa poudarjata pomembno vlogo vključitve specialnih komisij in neodvisnih strokovnjakov in manj vlogo političnih akterjev.

Evropska parlamentarna raziskovalna služba oziroma EPRS (European Parliamentary Research Service) je v aprilu 2015 izdelala poročilo, ki ocenjuje trenutno stanje v oboroženih silah Ruske federacije. V poročilu je navedenih več ključnih točk, kjer reforme ruskih oboroženih sil odstopajo od načrtovanega stanja. Večino teh lahko združimo v dva glavna sklopa:

1. Prvi se nanaša na popolnitev in usposabljanje osebja oboroženih sil. Navedeno je, da se kljub načrtovanju pretežno profesionalne vojske, znotraj nje še vedno vzdržuje sistem deloma naborniške²⁴ popolnitve. Pri tem pa naj bi bile oborožene sile v osebju podhranjene za eno petino v odnosu na načrtovano stanje. Kot dva temeljna vzroka, ki zavirata uspešnost reform v tej smeri, sta navedena finančni in demografski dejavnik. Drugi problem v zvezi z osebjem pa se kaže v odsotnosti ustreznega usposabljanja.

²⁴ Naborništvo v Ruski federaciji se nanaša na vse moške med 18. in 27. letom starosti (Global Security 2015). Pri tem pa obstaja veliko razlogov, zaradi katerih se posameznik lahko izogne služenju vojaške obveznosti. Med te sodijo na primer zdravstveni razlogi, družinski razlogi, politični razlogi, izobraževalni razlogi in podobno (Ministry of Defence of the Russian Federation).

2. Drugi zadeva vprašanje modernizacije oborožitve in opreme. Ruske oborožene sile so prejele kar nekaj novih modernih ali posodobljenih oborožitvenih sistemov in orožij, vendar pa so njihove proizvodne in materialne kapacitete omejene. Dolga leta neinvestiranja v to področje so pustila svoj pečat, ki ga je le težko izbrisati v začetno zastavljenem roku. Rusko vodstvo si je zadalo cilj modernizirati in opremiti svoje oborožene sile primerljivo s članicami zveze NATO do leta 2020. Kljub temu pa poročilo ocenjuje, da bo takšen cilj v zastavljenem roku le težko dosegljiv.

V poročilu je izpostavljeno, da Ruska federacija kljub temeljitim reformam zaostaja za zahodnimi državami na področju konvencionalnih oboroženih sil, kar pa ne velja za nekonvencionalno in znotraj te kategorije jedrsko²⁵ oborožitev, kjer je celo v prednosti. Kot drugo prednost ruskih oboroženih sil in ruske obrambne in varnostne politike pa se navaja tudi hibridno vojskovanje in ostale oblike nekonvencionalnega vojskovanja (Russel 2015, 3. EPRS IDA).

Kljub temu pa več avtorjev (Malmlof in drugi 2013, 138) pravi, da je ruska obrambna industrija leta 2013 dosegla očiten napredek, ki se je izrazil tako v produktivnosti kot v prenehanju krčenja delovnih mest v panogi. Sicer je še prezgodaj, da bi govorili o stabilnosti razvoja slednje, vendar pa proces konsolidiranja manjših podjetij v velike holdinge obeta dodatno krepitev njene obrambne industrije. Vse omenjeno kaže na to, da bodo pri takšnem trendu ruski obrambni načrti, določeni z predhodno omenjeno strategijo GVP-2020, doseženi do leta 2023 oziroma bodo ti načrti doseženi vsaj v pomembnejših točkah znotraj programa²⁶. Vseeno pa je treba vedeti, da je rusko produkcijsko okolje nestabilno, kar pa je še dodatno stimulirano tudi z aktualnimi mednarodnimi razmerami, ki bodo podrobneje predstavljene v nadaljevanju.

²⁵ Po razpadu Sovjetske zveze je bil njen celotni jedrski arzenal, ki je takrat obsegal 23.000 jedrskih bojnih glav, premeščen v Rusko federacijo. Kljub temu, da je general Aleksander Lebed trdil, da več kot 100 kosov (izdelanih v 70. letih za potrebe KGB-ja in Septsnaza v obliki kovčkov in v moči več kot 1 kilotono) tega manjka in da država nima podatkov, kje bi se ti lahko nahajali, so ruske oblasti takšne trditve zanikale. Ruski jedrski arzenal je danes sicer močno zmanjšan, kljub temu pa še vedno predstavlja vsaj polovico vsega jedrskega orožja na svetu (Lubi, 152–153). Leta 2013 je imela Ruska federacija v svoji oborožitvi na voljo med 8500 in 11.000 jedrskih bojnih glav, Združene države Amerike med 7700 in 8500, Francija 300, Kitajska 250, Združeno kraljestvo 225, Pakistan med 90 in 120, Indija med 80 in 100, Izrael se ocenjuje na okoli 80, Severna Koreja pa na 6–8 (Carlsson in drugi 2013, 32).

²⁶ Na vojaški paradi ob dnevu zmage so bili predstavljeni tudi novi tanki T-14 »Armata«, ki so vzbudili precejšnje mednarodno zanimanje. Konec koncev mnogi vse do zadnjega niso verjeli napovedi ruskih oblasti, da takšno novo orožje obstoja. Kljub temu, da so mnenja o dejanski revolucionarnosti tega orožja deljena, pa nekateri ocenjujejo, da je novi ruski tank po svojih zmogljivostih »20 let pred Zahodom« (Pleasant 2015)

Zmogljivosti jedrske oborožitve Ruske federacije imajo temelje v sovjetskih jedrskih zmogljivostih, ki so bile po razpadu Sovjetske zveze in podpisu več sporazumov o zmanjšanju jedrske oborožitve med Združenimi državami Amerike in rusko stranjo (npr. START I in START II) očitno zmanjšane. Premoč v jedrski oborožitvi je Sovjetska zveza namreč dosegla z medcelinskimi balističnimi raketami (ICBM – Intercontinental Ballistic Missile), lociranimi na zemlji, ki sodijo pod poveljstvo Strateških raketnih sil (Strategic Rocket Forces), ustanovljenih leta 1959. Prvo osebje v tej sestavi je izhajalo iz artilerijskih struktur. Drugo pomembno skupino jedrske oborožitve so tvorile strateške podmornice, tretjo pa strateške letalske²⁷ sile z jedrsko oborožitvijo v obliki različnih bomb in vodenih raket. Sestava strateških jedrskih sil Ruske federacije ostaja po strukturi še vedno enaka (medcelinske balistične rakete locirane na zemlji v obliki mobilnih enot na tirih in kolesih in v obliki silosov; medcelinske balistične rakete, locirane na morju in strateške letalske sile), dogaja pa se njihova modernizacija, na primer v obliki različnih verzij orožij *Topol M* in *Bulava* (Gottemoeller 2004, 183–195).

Ko govorimo o nekonvencionalnem in asimetričnem vojskovanju pa pomemben element predstavlja tudi informacijsko vojskovanje. Ravno to naj bi igralo ključno vlogo tudi v primeru pripojitve Krima. Pri informacijskem vojskovanju gre za uporabo različnih metod, med katerimi so najpomembnejše aktivnosti obveščevalnih služb, diplomacije in medijev. Te pa vplivajo na poslušnost družbenih elit in družbe nasploh. Poleg omenjenih pomembno orožje v informacijskem vojskovanju predstavljajo tudi psihološki in ideološki vpliv ter politična sabotaza. Ruska federacija je v omenjenem primeru vse te elemente tudi spretno uporabila in preostalemu svetu pokazala moč tovrstne oblike vojskovanja. Nadaljevanje informacijskega vojskovanja se lahko prepozna tudi v težnjah in aktivnostih v smeri oblikovanja tako imenovane Evrazijske zveze oziroma unije pod primatom Ruske federacije, ki naj bi nastopala kot protiutež evroatlantskim integracijam pod primatom Združenih držav Amerike (Darczewska 2014, 5).

Naj pri tem omenimo še, da se je Ruski federaciji v preteklosti večkrat očitalo, da ne ukrepa v zadostni meri zoper različne informacijske in kibernetске napade, ki so se dogajali znotraj področja njene pristojnosti, oziroma da takšne napade celo stimulira. Pri tem pa tudi sama,

²⁷ Strateški bombniki z jedrsko oborožitvijo so imeli v času hladne vojne specifično vlogo in pomen. V sovjetski doktrini je bil njihov namen prenesti vojno na sovražnikov teritorij, kljub nasprotnikovi morebitni vojaški premoči na kopnem. Pri tem pa je treba vedeti, da je letalstvo, ki nosi jedrsko oborožitev in ima bojno nalogo takšno orožje proti nasprotniku tudi uporabiti, vedno mogoče odpoklicati (kljub riziku, da je v sovjetskih časih vedno obstajala možnost izgube zveze s pilotom). Pri medcelinskih strateških raketah pa je raketo, ko je enkrat izstreljena, nemogoče brez posledic ustaviti (Gottemoeller 2004, 184).

tako kot večina pomembnih držav, razvija zmogljivosti za informacijsko vojskovanje in informacijske operacije. Oba pojma obsegata širok spekter dejavnosti, kamor med drugim sodijo različne operacije, vezane za računalniška informacijska omrežja. Pri tem pa nekatere države razumejo strateško informacijsko omrežje, množične medije in internet kot ključne elemente potencialnega ogrožanja in varovanja nacionalne varnosti (Heickero 2010, 4).

Odnosi med Evropsko unijo in Združenimi državami Amerike na eni strani ter Rusko federacijo na drugi strani so se pričeli znatno slabšati po 18. marcu 2014 s priključitvijo polotoka Krim slednji. Temu dogodku je sledila kriza in oboroženi spopadi na vzhodu Ukrajine, kjer živi pretežno rusko prebivalstvo. Kljub temu, da ruska stran neposredno vključenost v konflikt zanika, pa ji zahodne države v njem pripisujejo vse večjo vlogo. Očitajo ji neposredno podporo tako imenovanim »pro-ruskim upornikom« z namenom destabilizacije vzhoda Ukrajine. Konfliktu za zdaj še ni videti konca, hkrati pa mnogi menijo (Conley 2015, 28), da Moskva pričinja vse bolj dosledno realizirati in izvrševati svojo politiko, ki predvideva »zaščito ruskega prebivalstva, ne glede na meje«.

V vsakem primeru gre za povsem drugačno držo Ruske federacije, kot je bila poznana iz obdobja po razpadu Sovjetske zveze. Kljub vsemu pa je bila ta strategija verjetno skrbno načrtovana že prej. Med drugim jo je Vladimir Putin v vlogi predsednika vlade napovedal in predstavil že v obliki *Tisočletne deklaracije* 30. decembra 1999. To se je zgodilo le dan pred tem, ko je Boris Jelcin oznanil svoj umik z mesta predsednika države in kot svojega namestnika imenoval Putina. V omenjeni deklaraciji so bili predvideni izzivi, s katerimi se bo država v prihodnosti soočala. Poleg teh pa je bila v njej načrtovana tudi vizija razvoja države in pozicija slednje v mednarodnem prostoru. Ključen poudarek je bil namenjen stabilnosti, napredku in konsolidaciji države in njene moči²⁸ ter hkrati tudi povratku moči in ugleda ruski naciji (Kuchins 2015, 31).

Tudi sam program reform, ki vključujejo intenzivno ter vseobsežno modernizacijo orožij in oborožitvenih sistemov, je zastavljen tako, da zahteva večjo stopnjo državne intervencije in

²⁸ Devin (2008, 43) opredeljuje vprašanje nacionalnega interesa, pri tem pa se sklicuje tudi na *mednarodni univerzum* kot naravno stanje. Kljub temu pa poudarja, da so pri tem stališča v razumevanju mednarodne politike deljena. Če razumevanje mednarodne skupnosti izhaja iz takšne pozicije, je vsem (še posebej pa državnim) akterjem vsiljen skupni cilj, ki je povzet v besedi »preživetje«. Pri tem pa je fenomen varnosti neločljivo povezan s slednjim. V tem kontekstu pa avtor varnost opredeljuje tudi kot »sposobnost vsiliti svojo voljo drugemu« in obratno »sposobnost ne dovoliti vsiljevanje tuje volje sebi«. Varnost kot takšna je torej neločljivo povezana s fenomenom moči. Pri tem pa omenjeni avtor pravi tudi, da »se moč ne razlikuje od varnosti, saj je popolnoma v njeni službi, ko gre za obrambo in promocijo nacionalnih prioritet, strnjjenih v pojmu nacionalnega interesa.«

manj elementov prostega in odprtega trga. Iz tega sledi, da bo državni sistem težil k še večji meri centraliziranega in nadzorovanega političnega sistema in politično vodenega gospodarstva (Oxenstierna 2013, 107). Simbolično lahko takšno konsolidacijo ruske države in njenih oboroženih sil označimo kot sintezo »zlatega orla«, ki označuje tradicijo in imperialni status carske Rusije in »rdeče zvezde«, ki označuje tradicijo Sovjetske zveze. Vladimir Putin in »tretja Rusija« (Trenin 2004, 2017) v svoji politiki (za zdaj) spretno združuje oboje, kar nedvomno kaže tudi visoka podpora²⁹, ki jo aktualni predsednik države v državi uživa.

Zaostrovanje odnosov med zahodnimi državami in Rusko federacijo pa vpliva tudi na drugačno strukturo partnerstev in zavezništev ter opozarja na prihodnje večdimenzionalne izzive na mednarodnem ter obrambnem in varnostnem področju. Omenili smo že težnje Ruske federacije po večjem povezovanju z državami na južnem Kavkazu in v centralni Aziji. Pri tem pa kljub vsemu postaja vse bolj jasno, da bo nekatera pravila igre v tej regiji postavljala Ruska federacija. Trenutna nestabilnost pa kaže na to, da postajajo meje, ki določajo pravila odnosov med državami, vse bolj zabrisane. Z ruskega stališča pa eno pravilo na varnostnem in obrambnem področju ostaja jasno in neomajno: Ruska federacija ne želi sil zveze NATO³⁰ in sil ZDA v svoji soseški in bo uporabila maksimalna sredstva, da takšno širitev tudi prepreči. Pri tem pa istočasno želi tudi krepiti svojo politično, ekonomsko in vojaško pozicijo v regiji (Mankof 2015, 33).

²⁹ Putin je februarja 2015 kljub zahodnim sankcijam in izolaciji ter elementi nove hladne vojne užival 86 % podpore ruskih državljanov (Luhun 2015).

³⁰ Kljub temu, da se je hladna vojna končala in da je razpadla tako Sovjetska zveza kot tudi Varšavski pakt, pa se Zahod še vedno ni odrekel strahu pred ruskim vojaškim potencialom (Vegič 2002, 37). Kljub temu, da so nekateri teoretiki pri tem napovedovali zmanjšanje zveze Nato, saj je razpad Sovjetske zveze pomenil tudi odsotnost temeljne potencialne grožnje, zaradi katere je zveza dejansko nastala, pa se je zgodilo ravno nasprotno. Misleci znotraj realistične teorije so namreč ob koncu hladne vojne napovedovali znatno zmanjšanje vojaških izdatkov članic in njihovo usmeritev v druge cenejše oblike mednarodnega sodelovanja. Poleg tega pa so se predvidevala tudi vse večja nesoglasja glede skupne politike ter oblikovanje bolj neodvisne in avtonomne zunanje, obrambne in varnostne politike posameznih članic (Vegič 2002, 41).

7 ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Ruska federacija je bila po razpadu Sovjetske zveze soočena z družbeno tranzicijo, ki se je preko ekonomskih in političnih reform odrazila v transformaciji ekonomskega in političnega sistema. Socialistični sistem je bil nadomeščen z liberalno demokracijo in tržnim kapitalizmom po vzoru Zahoda. Kljub mnogim reformam pa je vojska ostala skoraj ves čas devetdesetih let v večji meri nedotaknjena. Nove razmere v državi skupaj z novimi globalnimi razmerami so prinesle tudi zahtevo po povsem novem redefiniranju in moderniziranju njenih oboroženih sil, saj so bile stare povsem nekompatibilne z novimi viri ogrožanja nacionalne varnosti. V devetdesetih letih so oborožene sile trpele hudo pomanjkanje sredstev, kar je bilo deloma posledica ekonomskih razmer v času tranzicije, deloma pa tudi nezmožnosti oblasti po konsolidaciji moči države in njenih institucij. Ključne pogoje za modernizacijo, njene dejavnike in posledice, pa smo povzeli tudi v dveh izhodiščnih hipotezah.

Hipoteza 1: *Bistveni element odzivanja na sodobne varnostne izzive in aktualne vire ogrožanja varnosti z gledišča ruskih oboroženih sil predstavlja notranja konsolidacija državne moči in njene oblasti, izražena skozi strukturne spremembe in posodobitev oborožitvenih sistemov ter orožij.*

Ruska država in njena oblast je bila v devetdesetih močno fragmentirana. Tranzicijske čase so spremljale različne gospodarske in politične krize, njeno vodstvo pa ni bilo sposobno definirati niti najosnovnejših stvari, kot je na primer vprašanje državnih simbolov. Sprememba se prične s pričetkom vladavine Vladimirja Putina in koncentracijo ter centralizacijo državnih oblasti ter ponovnim definiranjem odnosov med državo in privatnimi centri moči. Stabilizacija političnih in ekonomskih razmer v državi in mnoge ekonomske in davčne reforme, ki jih je Putinova politika izvedla vse od pričetka svojega mandata, je bil osnovni temelj za pričetek dejanskih vseobsežnih reform oboroženih sil leta 2008. Konsolidacija politične moči je bila pomembna, ker je velik del konservativnih častnikov in drugih pripadnikov oboroženih sil reformam odkrito nasprotoval, kot je bilo skozi delo tudi predstavljeno. S podobnimi problemi se je Putinov predhodnik Boris Jelcin soočal na vseh področjih v državi. Šele krepitev oblasti v rokah Putina pa je pomenila politično osnovo, da so se reforme dejansko lahko izpeljale. Drug pomemben dejavnik pa je predstavljala stabilizacija ekonomskih razmer v državi. Putinova politika od samega pričetka njegovega vladanja temelji na menedžmentu ruskih naravnih bogastev, kjer ima ruska država primat, oziroma nad katerimi izvaja *državno patronažo*. Takšna politika je vodila k intenzivni gospodarski rasti,

kar se je ključno odrazilo tudi v koncentraciji zadostnih sredstev za pričetek reform oboroženih sil, posebej vezano na modernizacijo orožij, oborožitvenih sistemov in opreme ter vzdrževanje vsega naštetega skupaj z vsemi vojaškimi zmogljivostmi, urjenjem in izobraževanjem. Prvo hipotezo zato lahko v celoti potrdimo.

Hipoteza 2: *Nekonvencionalne oblike vojskovanja in nekonvencionalna oborožitev ostaja največja strateška prednost Ruske federacije in garant odvratanja morebitne agresije nanjo.*

Ruska federacija se v omenjenih aktualnih konfliktih že sedaj poslužuje različnih (bolj humanih) oblik nekonvencionalnega vojskovanja, med katerimi je posebej izpostavljeno na primer informacijsko bojevanje, ki je bilo s pridom uporabljeno tudi v primeru pripojitve Krima. Takšno bojevanje skupaj z na primer kibernetiskim in ostalimi dopolnjujočimi oblikami bojevanja ostaja pomemben dejavnik, ki služi kot sredstvo za doseganje političnih in vojaških ciljev na bolj human način od preliivanja krvi, brez katerega v klasičnem vojskovanju ne gre. Kljub vsemu pa je potrebno vedeti, da je takšno bojevanje v veliki meri podprto tudi s konvencionalnimi oblikami bojevanja oziroma vsaj s sredstvi, ki jih ima država ob morebitni potrebi na voljo in delujejo kot močan faktor odvratanja od morebitne agresije nanjo. Pri tem pa kot močan faktor odvratanja igra pomembno vlogo tudi ruski jedrski arzenal kot ena od oblik nekonvencionalne oborožitve, na kar se izhodiščna hipoteza nanaša. Njegova uporaba je v ruski obrambni doktrini opredeljena kot legitimno sredstvo v primeru odvratanja oziroma preprečitve jedrskega napada nanjo oziroma tudi v primeru, ko bi bil nanjo izveden konvencionalni napad tolikšnih razsežnosti, da bi bistveno ogrozil obstoj ruske države, nacije in njene ustavne ureditve. Iz opisanega sledi, da lahko tudi drugo izhodiščno hipotezo potrdimo.

8 LITERATURA

1. Adamsky, Dima. 2010. *The Culture of Military Innovation. The Impact of Cultural Factors on the Revolution in Military Affairs in Russia, the US, and Israel*. Stanford: Stanford University Press.
2. Aldis, Anne C. in Roger N. McDermott. 2003. *Russian Military Reform 1992-2002*. London: Frank Cass Publishers.
3. Allison, Roy, Margot Light in Stephen White. 2006. *Putin's Russia and the Enlarged Europe*. London: The Royal Institute of International Affairs Chatham House.
4. Arbatov, Aleksej in Vladimir Dvorkin. 2013. *Voennaya reforma Rossii: sostoyanie i perspektivi*. Moskovskiy centr Karnegi. Dostopno prek: <http://carnegie.ru/publications/?fa=52368> (2. julij 2015).
5. Badkar, Mamta. 2011. *RACE OF THE CENTURY: Is India Or China The Next Economic Superpower?* Dostopno prek: <http://www.businessinsider.com/are-you-betting-on-china-or-india-2011-1?op=1> (15. junij 2015).
6. Baev, Pavel K. 1996. *The Russian Army in a Time of Troubles*. London: SAGE Publications Ltd.
7. Barany, Zoltan. 2007. *Democratic Breakdown and the Decline of the Russian Military*. New Jersey: Princeton University Press.
8. Barbanov, Mihail. 2010. *Novaya Armiya Rossiyy*. Moskva: Centr analiza strategiy i tehnologiy.
9. Barbanov, Mikhail, Konstantin Makienko in Ruslan Pukhov. 2012. *Military Reform: Toward the New Look of the Russian Army*. Moscow: Valdai Discussion Club.
10. Bebler, Anton. 1998. Širitev NATA in problemi tranzicije v srednji in vzhodni Evropi. V *Perspektive sodobne varnosti*, ur. Anton Grizold, 46-57. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Betz, David J. 2004. *Civil-Military Relations in Russia and Eastern Europe*. London: RoutledgeCurzon.
12. Blank, Stephen J. 2011. *Russian Military Politics and Russia's 2010 Defense Doctrine*. Pennsylvania: Strategic Studies Institute.
13. Braun, Thomas. 2012. The Russian Military in 2020: Russia's Way Bach To Power Projection? Implications for NATO. V *Georgia Again in Putin's Shadow*, ur. Christopher Roscoe, 67-78. Garmisch-Partenkirchen: Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes.

14. Carlsson, Marta, Johan Norberg in Frederik Westerlund. 2013. The Military Capability of Russia's Armed Forces in 2013. V *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*, ur. Jakob Hedenskog in Carolina Vendil Pallin, 23-70. Stockholm: FOI.
15. Conley, Heather. A. 2015. Russia's Influence on Europe. V *Global Forecast. Crisis and Opportunity*, ur. Craig Cohen in Josiane Gabel, 28-30. Washington DC: Center for Strategic & International Studies.
16. Darczewska, Jolanta. 2014. *The Anatomy of Russian Information Warfare. The Crimean Operation, A Case Study*. Varšava: Centre for Eastern Studies.
17. Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sophia.
18. Devin, Guillaume. 2008. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Enerud, Par. 2013. Russian Defence Politics. V *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*, ur. Jakob Hedenskog in Carolina Vendil Pallin, 89-102. Stockholm: FOI.
20. Ferfila, Bogomil. 2008. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Ferfila, Bogomil. 2015. *Rusija in Putinov kapitalizem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Forsberg, Tuomas and Antti Seppo. 2010. The Russo-Georgian War and EU Mediation. V *Russian Foreign Policy in the 21st Century*, ur. Roger E. Kaner, 121-138. New York: Palgrave Macmillan.
23. Fortescue, Stepan. 2010. *Russian Politics from Lenin to Putin*. New York. Palgrave Macmillan.
24. Garb, Maja. 1998. Razmerje med vojsko in oblastjo v vzhodni Evropi. V *Perspektive sodobne varnosti*, ur. Anton Grizold, 60-72. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
25. Global Security. 2015. *Russian Military Personnel*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/personnel.htm> (2. julij 2015).
26. Gottemoeller, Rose. 2004. Nuclear Weapons in Current Russian Policy. V *The Russian Military. Power and Policy*, ur. Steven E. Miller and Dmitri Trenin, 183-216. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
27. Held, David. 1989. *Political Theory and the Modern State. Essays on State, Power and Democracy*. Stanford: Stanford University Press.

28. Karanaukhov, Anton in Vyacheslav Tseluiko. 2011. Russian Military Doctrine and the State of its Armed Forces. Theories and Teality. V *Russia's New Army*, ur. Mikhail Barbanov, 103-107. Moscow: Centre for Analysis of Strategies and Technologies.
29. Keegan, John. 2005. *Zgodovina vojskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
30. Keep, John in Alter Litvin. 2005. *Stalinism. Russian and Western views at the turn of the millenium*. New York: Routledge.
31. Klein, Margarete in Kristian Pester. 2014. *Russia's Armed Forces on Modernisation Course. Progress and Perspectives of Military Reform*. Berlin: German Institute for International and Security Affairs.
32. Kolbin, Aleksandr. 2011. Voennaya reforma 2008-2020: cifri i fakti. V *Indeks Bezopasnosti No 1,2011*. Moskva: PIR-Centr.
33. Korotčenko, Igor. 2011. Novii oblik voruzhennih sil RF stanovitcy a realynostyu. V *Indeks bezopasnosti No 1 (96)*. Moskva: PIR-Centr.
34. Kuchins, Adrew C. 2015. Putin's Dilemma. V *Global Forecast. Crisis and Opportunity*, ur. Craig Cohen in Josiane Gabel, 31-33. Washington DC: Center for Strategic & International Studies.
35. Lubi, Darko. 1999. *Jedrsko širjenje po hladni vojni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
36. Luhn, Alec. 2015. *15 years of Vladimir Putin: 15 ways he has changed Russia and the world*. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2015/may/06/vladimir-putin-15-ways-he-changed-russia-world> (14. junij 2015).
37. Malmlof, Tomas, Roger Roffey in Carolina Vendil Pallin. 2013. The Defence Industry. V *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*, ur. Jakob Hedenskog in Carolina Vendil Pallin, 121-142. Stockholm: FOI.
38. Mankof, Jeffrey. 2015. The Calculations of Russia's Neighbors. V *Global Forecast. Crisis and Opportunity*, ur. Craig Cohen in Josiane Gabel, 34-35. Washington DC: Center for Strategic & International Studies.
39. Marsh, David in Gerry Stoker. 2010. *Theory and Methods in Political Science*. New York: Palgrave Macmillan.
40. Mazitans, Kaspar. 2014. Russian Armed Forces Military Reforms and Capability Development (2008-2012). V *Baltic Security and Defence Review*. ur James S. Corum, 5-46. Tartu: Baltic Defence College.
41. Miller, Steven E in Dimitri V. Trenin. 2004. *The Russian Military: Power and Policy*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

42. Ministry of Defence of the Russian Federation. *Conscription service. Draft exemption and deterrents*. Dostopno prek: <http://recrut.mil.ru/career/conscription/determent.htm> (2. julij 2015).
43. Nygren, Bertil. 2010. Russia and Georgia – From Confrontation to War: What is next? V *Russian Foreign Policy in the 21st Century*, ur. Roger E. Kaner, 101-121. New York: Palgrave Macmillan.
44. Oxenstierna, Susanne. 2013. Defence Spending. V *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*, ur. Jakob Hedenskog in Carolina Vendil Pallin, 103-120. Stockholm: FOI.
45. Pallin, Carolina Vendil. 2009. *Russian Military Reform. A failed exercise in defence decision making*. New York: Routledge.
46. Payne, Geof in Judy Payne. 2004. *Key Concepts in Social Research*. London: Sage Publications.
47. Persson, Gudrun. 2013. Security Policy and Military Strategic Thinking. V *Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2013*, ur. Jakob Hedenskog in Carolina Vendil Pallin, 71-88. Stockholm: FOI.
48. Pleasance, Chris. 2015. *It's 20 years ahead of the West – and it WON'T blow up 'like its predecessor's: Brains behind Russia's new robotic tank reveals secrets of machine at centre of \$500BILION military upgrade*. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3121195/20-years-ahead-West-WON-T-blow-like-predecessor-Brains-Russia-s-new-robotic-tank-reveals-secrets-machine-forefront-country-s-250BILLION-military-modernisation.html> (14. junij 2015).
49. Prunk, Janko. 2008. *Racionalistična civilizacija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
50. Rukšin, Aleksandr. 2012. *Nekotore itogi reformi Vooruzhennih Sil*. Dostopno prek: <http://vpk-news.ru/articles/13125> (04. julij 2015).
51. Russel, Martin. 2015. *Russia's Armed Forces. Reforms and Challenges*. Evropska unija: European Parliamentary Research Service.
52. *Russia Today*. 2015. Dostopno prek: <http://rt.com/news/261853-russia-fighter-jet-robot/> (15. junij 2015).
53. Shields, Charles J. 2002. *Modern World Leaders. Vladimir Putin*. New York: Chelsea House.
54. Shoemaker, Wesley M. 2006. *Russia and the Commonwealth of Independent States*. Baltimore: Stryker-Post Publications.

55. Somekh, Bridget in Cathy Lewin. 2005. *Research Methods in the Social Sciences*. London: Sage Publications.
56. Stone, David R. 2006. *A Military History of Russia. From Ivan the Terrible to the War of Chechnya*. Westport: Praeger Security International.
57. Thompson, John M. 2008. *Russia and the Soviet Union. An Historical Introduction from Kievan State to the Present*. Philadelphia: Westview Press.
58. Trenin, Dmitri. 2004. Gold Eagle, Red Star. V *The Russian Military. Power and Policy*, ur. Steven E. Miller and Dmitri Trenin, 217-232. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
59. Wegren, Stephen K. in Dale R. Herspring. 2009. *After Putin's Russia. Past Imperfect, Future Uncertain*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
60. Žabkar, Anton. 2003. *Marsova dediščina. Temelji vojaških ved*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
61. Žabkar, Anton. 2004. *Marsova dediščina. Metode in smeri razvoja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.